

HOOFDSTUK 1 HET ONTSTAAN VAN DE BIJBEL

- Dag 1 *Schatgraven*
Matteüs 13 : 44 – 46
- Dag 2 *Van kleitablet tot CD-Rom*
Lesboek p. 4 & 5
- Dag 3 *De vaststelling van de canon*
Lesboek p. 6
- Dag 4 *Het ontstaan van de Bijbel*
Lesboek p. 7
Werkboek p. 2 & 3

Thema

De Bijbel is het woord van God.

Algemene informatie

Dat de Bijbel niet zomaar één of ander boek is, weten de meeste leerlingen inmiddels wel. Maar hoe is de Bijbel eigenlijk ontstaan? In welke talen is de Bijbel oorspronkelijk geschreven? Waarom geloven christenen eigenlijk dat het God zelf is die door de Bijbel tot mensen spreekt. In deze eerste les komt vrij veel achtergrondinformatie aan de orde. Centrale gedachte is echter dat het geen toevallige samenloop van omstandigheden is die leidde tot het ontstaan van de Bijbel. Het is God die dit proces heeft geleid.

In dit eerste hoofdstuk is het Lesboek leidend. Hiermee wijkt het af van de meeste andere hoofdstukken in Levend Water.

Doelstellingen

Na afloop van dit hoofdstuk:

- weten de leerlingen wat het betekent dat de Bijbel het woord van God is;
- kunnen leerlingen de ontwikkelingsgang van kleitablet tot onze huidige Bijbel beschrijven;
- weten de leerlingen wat een kleitablet, boekrol en codex is;
- weten de leerlingen in welke grondtalen de Bijbel is geschreven;
- kunnen leerlingen aangeven wat het verschil is tussen de apocriefe en canonieke boeken;
- kunnen leerlingen de term 'geïnspireerd' uitleggen;
- kunnen de leerlingen de betekenis van het chi-ro-kruis uitleggen.

Memoriseertekst

Uw woord is een lamp voor mijn voet, een licht op mijn pad.

Psalm 119 : 105

Liederen

- Psalm 119 : 40
- Psalm 1
- E&R 318 - Als een hert
- E&R 63/YFC 176 - Uw woord is een lamp
- Opwekking 334 - Heer, Uw licht en Uw liefde schijnen

Hulpmiddelen

- Kleitablet (is eenvoudig zelf te maken)
- Boekrol en een jat
- Bijbel op cd-rom
- Verschillende Nederlandse vertalingen (Statenvertaling, Vertaling '51, NBV-vertaling, Grootnieuwsvetaling, kinderbijbel)
- Bijbels in verschillende talen
- Bijbel met apocriefe boeken
- Papyrusvellen en perkament

HOOFDSTUK 1 - DAG 1 SCHATGRAVEN

Verteltekst

Matteüs 13 : 44 - 46

Achtergrondinformatie

Woord van God: door de Bijbel leren we God kennen. God zelf maakt Zich door de Bijbel bekend. Hij openbaart zich door de Bijbel aan mensen.

Aandachtspunten

- Een korte vertelling deze keer. Daardoor is er tijd om je met de leerlingen te oriënteren op het nieuwe Lesboek en op de dingen die dit jaar aan de orde zullen komen;
- De man of vrouw uit Matteüs 13 : 44 heeft een schat ontdekt en hij/zij heeft er alles voor over om de akker met de schat te kunnen kopen.
- Ook de koopman uit vers 45 en 46 heeft er alles voor over om die ene parel te kunnen kopen.

Aandachtspunten voor het klassengesprek

- Weten de leerlingen hoe de Bijbel is opgebouwd? Oude Testament, Nieuwe Testament. Weten de leerlingen dat de Bijbel is samengesteld uit verschillende andere boeken? Zijn ze in staat enkele van deze boeken al te typeren?
- Uit hoeveel bijbelboeken bestaat de Bijbel? Welke typen bijbelboeken zijn te onderscheiden? Bekijk eens de inhoudsopgave.

Introductie op de les

Wat is eigenlijk een schat? Weten de leerlingen of hun vader ook een schat heeft? (auto, computer?) En hun moeder?

Hebben ze zelf ook iets waar ze helemaal vol van zijn? Iets waar ze alles voor over hebben? (Paard, computerspel?)

Afsluiting van de les

De mensen uit de bijbelvertelling hadden er echt alles voor over om hun schat te kunnen kopen. Ook nu zijn er mensen die er werkelijk alles voor over hebben om een Bijbel in handen te kunnen krijgen.

Vertel eens iets over christenen in landen waar geen vrijheid van godsdienst is. In China zijn christenen waar ze met tweehonderd mensen moeten leven met een handgeschreven Bijbel.

HOOFDSTUK 1 - DAG 2 VAN KLEITABLET TOT CD-ROM

Lezen

Lesboek p. 4 & 5

Aandachtspunten

- De Bijbel heeft de eeuwen door grote invloed gehad op de wereldgeschiedenis. Belangrijker nog is dat door de Bijbel ook levens van mensen radicaal kunnen veranderen.
Weten leerlingen welke invloed de Bijbel op de Nederlandse geschiedenis heeft gehad?
Kennen leerlingen voorbeelden van mensen die door de Bijbel God hebben leren kennen en daardoor zijn veranderd?
- Besteed speciale aandacht aan de uitspraak dat de Bijbel het woord van God is.
- De Bijbel is een oud boek, maar nog steeds zijn er overal op de wereld mensen aan het werk om de Bijbel in nog meer talen te vertalen. Vertel iets over de wijze waarop bijbelvertaalwerk in het werk gaat.
- Er zijn verschillende Nederlandse vertalingen beschikbaar. Besteed aandacht aan deze verschillende vertalingen en vertel waarom er zoveel verschillende Nederlandse vertalingen zijn.

Introductie op de les

Laat kleitabletten en een boekrol zien.

Afsluiting van de les

Bekijk met elkaar eens Bijbels in verschillende talen. Het zal helemaal tot de verbeelding spreken van er ook Chinese, Russische en Arabische bijbels aanwezig zullen zijn. Vergelijk eens verschillende stukjes tekst met elkaar.

HOOFDSTUK 1 - DAG 3 DE VASTSTELLING VAN DE CANON

Lezen

Lesboek p. 6

Aandachtspunten

- Er staan 66 boeken in de Bijbel. Deze boeken zijn in een verschillende tijd en veelal op heel verschillende plaatsen geschreven. Hoe komt het dat precies deze boeken in de Bijbel terecht zijn gekomen?
- Christenen geloven dat het God zelf is die het proces dat geleid heeft tot de vaststelling van de canon, heeft bestuurd.
- Er staan verschillende soorten boeken in de Bijbel. Aan de hand van de illustratie op p. 6 kunt u deze verschillende soorten bespreken.
- In de boekenkast uit het werkboek staan de bijbelboeken netter gerangschikt en zijn de namen beter leesbaar. Deze illustratie is heel geschikt om leerlingen de namen van de bijbelboeken uit het hoofd te laten leren.
- Bespreek de vraag onderaan de bladzijde over het belang van het uit het hoofd leren van de lijst van bijbelboeken.

Introductie op de les

Laat twee Bijbels rondgaan, één zonder en één met de apocriefe boeken. Laat leerlingen eens naar de inhoudsopgave kijken. Begrijpen ze hoe het komt dat de ene Bijbel meer boeken bevat dan de andere?

Afsluiting van de les

Lees bekende bijbelgedeelten voor en laat leerlingen raden uit welk bijbelboek je voorleest. Wanneer leerlingen het moeilijk vinden, kunt u ze eerst vragen of het gelezen gedeelte uit het Oude of Nieuwe Testament komt.

Voorbeelden die u kunt voorlezen zijn:

- Genesis 1 (de schepping)
- Exodus 14 : 5 - 14
- Psalm 100
- Matteüs 2 : 3 – 7 (geboorte van Jezus)
- Daniël 3 : 13 - 20
- Hooglied 4 : 1 – 5
- Handelingen 2 : 1 – 4
- Openbaring 21 : 1 – 4

HOOFDSTUK 1 - DAG 4 HET ONTSTAAN VAN DE BIJBEL

Lesboek p. 4 t/m 7

- In het kader op bladzijde 7 wordt het begrip 'geïnspireerd' uitgelegd. Een begrip dat als een rode draad door dit hoofdstuk loopt.
- De onderwerpen die door middel van de vragen op bladzijde 7 aan de orde worden gesteld, zijn vrijwel allemaal deze week aan de orde geweest.
- In de tekst over de Dode-Zeerollen wordt verteld dat Muhammed adh-Dhid een bedoeïenen was. Niet alle leerlingen zullen weten wat bedoeïenen zijn. Bespreek dit daarom kort en wijs erop dat het volk Israel tijdens de woestijnreis naar het beloofde land ook een bedoeïenenvolk was.
- Levend Water besteedt door de verschillende leerjaren heen aandacht aan verschillende christelijke symbolen. Het chiro-kruis is er één van. Op de schutbladen van het boek zijn verschillende andere symbolen afgebeeld. Kunnen leerlingen de betekenis van de verschillende symbolen vertellen?
- Het geloof heeft alles met jezelf te maken. Daarom sluit elk hoofdstuk af met een dichterbijvraag. Bij een dichterbijvraag is het nadrukkelijk de bedoeling dat leerlingen zelf dingen onder woorden leren brengen.

Werkboek p. 2 & 3

- In het werkboek staan de bijbelboeken op een rij. Op deze manier kunnen de leerlingen ze nog eens uit het hoofd leren.
- Op de rechter bladzijde kunnen leerlingen hun favorieten bijbeltekst op de boekrol schrijven. Kunnen ze ook uitleggen waarom ze deze tekst mooi vinden? Sommige ouders zetten een bijbeltekst op een geboortekaartje. Zijn er leerlingen in de klas die ook zo'n geboortekaartje hebben met een bijbeltekst? Waarom hebben ouders juist die tekst op het kaartje gezet?
- Wanneer leerlingen geen favoriete bijbeltekst hebben, kunnen ze misschien wel uitgedaagd worden om hierover na te denken. Mogelijk ook dat leerlingen door de favoriete bijbeltekst van andere leerlingen aan het denken gezet worden. Soms helpt het wanneer de leerkracht iets vertelt over zijn/haar eigen favoriete tekst.

HOOFDSTUK 2 GOD STAAT AAN HET BEGIN

Dag 1	<i>In het begin</i> Genesis 1 en 2
Dag 2	<i>Big Bang of ?</i> Lesboek p. 10 en 11
Dag 3	<i>De zondeval</i> Genesis 3
Dag 4	<i>God staat aan het begin</i> Lesboek p. 12 & 13 Werkboek p. 4 & 5

Thema

U die mij geschapen hebt. U wil ik aanbidden als mijn Heer.

Heer, U bent mijn doel.

Algemene informatie

God heeft alles gemaakt. In lagere groepen hebben kinderen geleerd wat God op welke dag heeft geschapen. Maar zo vanzelfsprekend het voor jonge kinderen is dat God alles in zes dagen heeft geschapen, zo vanzelfsprekend gaan veel wetenschappers ervan uit dat alles in de loop van vele miljoenen jaren door evolutie is ontstaan. In deze week staan we opnieuw stil bij de eerste hoofdstukken uit de Bijbel. Hierbij pretenderen we niet een antwoord te geven op alle vragen die er rondom dit onderwerp zijn. Omdat we met kinderen in groep 8 niet om moeilijke vragen heen willen gaan, besteden we ook aandacht aan de evolutietheorie. Het vak Bijbelonderwijs leent zich er niet voor om op alle aspecten rond dit onderwerp in te gaan. Ook is het niet mogelijk om een gedetailleerde uiteenzetting van de evolutietheorie te geven of allerlei wetenschappelijke visies aan de orde te stellen. Veel kinderen op de basisschool zullen hier nog niet aan toe zijn. Wel zal duidelijk worden dat er in de evolutietheorie nog veel vragen open liggen. Ook mag duidelijk worden dat de zelfbewustheid waarmee tal van wetenschappers het ontstaan van het leven evolutionistisch verklaren, onterecht is. Toch is het zeer de vraag of de Bijbel als een wetenschappelijk handboek beschouwd moet worden. De Bijbel (en ook de eerste hoofdstukken) geeft ons antwoord op de vraag wie we zijn, waar we vandaan komen, waarom we er zijn en waar we naar toe gaan. Vragen waar ook moderne mensen mee kunnen worstelen. Deze vragen staan in deze les centraal.

Doelstellingen

Na afloop van dit hoofdstuk:

- weten de leerlingen dat de eerste hoofdstukken van de Bijbel licht werpen op wie wij zijn als mens;

- kunnen leerlingen aangeven hoe in de evolutietheorie het ontstaan van de aarde en het ontstaan van leven op aarde wordt verklaard;
- zijn leerlingen in staat de moederbelofte uit te leggen.

Memoriseertekst

God schiep de mens als Zijn evenbeeld, als evenbeeld van God schiep Hij hem, mannelijk en vrouwelijk schiep Hij de mensen.

Genesis 1 : 27

Liederen

- Psalm 8 : 4 & 5
- Psalm 19 : 1
- Liedboek voor de kerken, Gezang 1/E & R 133 - God heeft het eerste woord
- Opwekking 355 - U die mij geschapen hebt
- Opwekking 540 - Kom, laten wij aanbidden
- Opwekking 617 - Hij kent mijn naam (Een machtig Maker)
- Kinderopwekking 72 - In het begin
- Kinderopwekking 130 - God kent jou veel beter

HOOFDSTUK 2 - DAG 1 IN HET BEGIN

Lees-/verteltekst:

Genesis 1 & 2

Achtergrondinformatie

Genesis: ontstaan, geboorte, begin.

Woest en doods: de aarde was nog chaos en duister. God schept orde in de chaos.

Evenbeeld van God: dit wil niet zeggen dat de mens uiterlijk op God zou lijken, maar het geeft wel zijn goddelijke afkomst, zijn taak en zijn bestemming aan.

Zevende dag: rustdag. God verklaart de zevende dag heilig, aan Hem gewijd. De schepping mag gevierd worden tot eer van de Schepper. Zes dagen werken en één dag rust horen bij elkaar. Het is God die een dag afzondert als een bijzondere dag;

De tuin van Eden: een lusthof. De geografische ligging van het paradijs is moeilijk precies aan te geven. Men denkt soms aan Zuid Egypte, anderen denken aan het huidige Irak.

Boom van kennis van goed en kwaad: ook gelezen zou kunnen worden: de boom van het bepalen van goed en kwaad. Door van deze boom te eten bepaalde de mens zelf wat goed en kwaad was (= als God zijn). De mens ging zich in de hof gedragen alsof hij zelf God was.

Aandachtspunten bij het lezen van de tekst

- Omdat het scheppingsverhaal uit de Bijbel bij de meeste kinderen heel bekend is, kan in plaats van een vertelling ervoor gekozen worden om hoofdstuk 1 en 2 klassikaal uit de Bijbel te lezen
- Na het lezen van de bijbeltekst kan heel goed de eerste bladzijde bij deze week uit het Lesboek (In het begin) worden besproken;
- Vestig niet zozeer de aandacht op wat God op welke dag heeft geschapen, maar wijs op de goddelijke afkomst van de mens, op zijn taak hier op aarde en op zijn bestemming;
- De mens als evenbeeld van God kan verklaard worden vanuit de vragen 'Waar vandaan?', 'Wie ben ik?', 'Waarom?' Zie ook achtergrondinformatie.
- De zondag zoals wij die kennen, vindt zijn oorsprong in het rusten van God na Zijn scheppingswerk. Toch is er wel verschil. God rust op de zevende dag. Wij mogen op de eerste dag van de week al een dag hebben om te genieten.

HOOFDSTUK 2 - DAG 2 BIG BANG OF ?

Lezen

Lesboek p. 10 & 11

Achtergrondinformatie

Big Bang: een enorme knal in het heelal (miljarden jaren geleden) waardoor allerlei sterrenstelsels en ook de aarde ontstaan zijn.

Oersoep: door het ontbreken van de ozonlaag drong ultraviolet zonlicht tot de aarde door. Dit leidde tot chemische reacties tussen allerlei zouten die zich in de oceanen bevonden, waardoor het eerste leven ontstond.

Evolutie: het leven op aarde ontwikkelde zich heel geleidelijk en in de loop van vele miljoenen jaren van heel eenvoudige organismen tot meer ingewikkelde vormen van leven. Planten en dieren pasten zich aan een steeds veranderend milieu en veranderende klimatologische omstandigheden aan waardoor genmutaties plaatsvonden en nieuwe plant- en diersoorten ontstonden. Ook meteorietinslagen zouden enorme invloed gehad hebben op het klimaat en milieu op aarde. Algen ontwikkelden zich tot vissen die zich weer tot zoogdieren ontwikkelden. Uiteindelijk ontwikkelden mensapen zich tot de mens.

Deze vorm van evolutie heet macro-evolutie. Micro-evolutie duidt op mutaties *binnen* de soort. Hierbij kun je denken aan vossen die zich op de verschillende continenten in hun vachtkleur hebben aangepast aan hun omgeving. Christenen hebben doorgaans geen moeite met micro-evolutie. Het is een in de schepping meegegeven mogelijkheid tot waarneembare variatie en aanpassing binnen de soorten. Het is belangrijk om het verschil tussen macro- en micro-evolutie in de gaten te houden omdat er wel degelijk vormen van evolutie kunnen worden waargenomen.

Het ontstaan van nieuwe organen, nieuwe soorten (= macro-evolutie) is echter een onbewezen veronderstelling.

Fossiel: een fossiel is een versteend overblijfsel van een plant of dier uit de oertijd.

Aandachtspunten voor het klassengesprek

- Geef informatie over de evolutietheorie zonder direct alles te veroordelen. Laat blijken dat ook voor christenen er nog tal van onbeantwoorde vragen zijn.
- Verduidelijk het verschil tussen micro- en macro-evolutie.
 - Wijs op een aantal hiaten in de evolutietheorie. Ook wetenschappers zullen wanneer ze eerlijk zijn, erkennen dat de evolutietheorie slechts een denkmodel is en dat er nog allerlei schakels zijn in de theorie waarop ook wetenschappers het antwoord

schuldig blijven. Zo gaat de evolutietheorie ervan uit dat lagere (eenvoudige) diersoorten zich ontwikkelden tot hogere diersoorten. Maar resten van tussenvormen tussen de verschillende soorten die deze redering plausibel zouden moeten maken zijn nooit gevonden.

- Wijs erop dat er ook wetenschappers zijn (zij het een kleine minderheid) die op basis van wetenschappelijke argumenten het bijbelse scheppingsverhaal aanhangen;
- Of je het scheppingsverhaal of de evolutietheorie aanhangt, heeft consequenties voor de manier waarop je tegen het leven (en je eigen leven) aankijkt. In dit verband kun je wijzen op de grote rol van het toeval in de evolutietheorie (big bang, de evolutionistische weg van eenvoudige eencellige organismen tot de mens). Het belangrijkste wat we van het scheppingsverhaal kunnen leren, is dat het geen opeenstapeling van toevalligheden is die tot jouw en mijn bestaan hebben geleid. Het is God die aan het begin van het leven en aan het begin van jouw leven staat. Je bent er niet zomaar. God heeft je gewild! Bespreek de vraag onderaan bladzijde 10.

HOOFDSTUK 2 - DAG 3 DE ZONDEVAL

Verteltekst

Genesis 3

Achtergrondinformatie

Slang: de slang staat hier voor de boze, de duivel.

Naakt: het gaat hier om meer dan lichamelijke naaktheid. Adam en Eva schamen zich voor elkaar en voor God. Dat wijst erop dat als gevolg van hun zonde hun onderlinge verhouding en hun verhouding met God beschadigd is. Deze gedachte wordt versterkt doordat we lezen dat ze elkaar de schuld geven van hun zonde.

Vijandschap: er wordt niet alleen vijandschap tussen de vrouw en de slang voorspeld, maar ook tussen het nageslacht van Eva en dat van de slang. Het hele oude testament is Israël onderweg naar de komst van de Christus. Het hele oude testament zijn we getuige van de strijd tussen de slang en het nageslacht van Eva. De kop van de slang zal pas vermorzeld worden met de kruisdood van de Here Jezus.

Cherubs: engelen. Ze zijn vaak het symbool van Gods grootheid. Later worden er cherubs op de gordijnen van de tabernakel geborduurd. Ook op het verzoendeksel van de ark van het verbond waren twee gouden cherubs. Als ze in de Bijbel beschreven worden, komen ze vaak voor in de nabijheid van Gods woonplaats of troon. Cherubs bewaken met een flikkerend zwaard de toegang tot de hof.

Moederbelofte: Genesis 3 : 15 wordt wel de moederbelofte genoemd. Niet omdat er iets met betrekking tot een moeder beloofd wordt, maar omdat vanuit deze belofte de hele bijbelse geschiedenis voortkomt.

Aandachtspunten

- Twee bijzondere bomen in het paradijs: de boom van kennis van goed en kwaad en de boom des levens. Soms halen leerlingen deze twee bomen door elkaar. Bespreek de verschillen. Zie daarvoor ook de achtergrondinformatie bij dag 1.
- De slang spiegelt Eva voor dat wanneer ze van de boom zouden eten, ze als goden (of als God) zullen worden. Dit spreekt haar aan.
- Bespreek wat de essentie van de zonde van Adam en Eva is en wat de essentie van alle zonde is;
- Het gevolg van hun zonde is dat ze zich voor God verborgen proberen te houden en dat ze hun onbevangenheid ten opzichte van elkaar verliezen. Ze ontdekken dat ze naakt zijn en schamen zich voor God en voor elkaar.

- Wanneer God aan Adam vraagt of hij van de boom van de kennis van goed en kwaad heeft gegeten, geeft hij Eva de schuld. Impliciet geeft hij ook God de schuld door te zeggen dat het de vrouw is *die God hem aan zijn zijde heeft gesteld*. Wanneer God Eva aanspreekt, geeft zij de slang de schuld. Adam en Eva proberen beiden hun schuld op de ander af te schuiven.
- Door de zonde heeft de dood zijn intrede gedaan. Tegelijk is er ook een lichtpunt. God belooft in Genesis 3 : 15 de Messias. Bespreek deze tekst. Tussen wie wordt er vijandschap voorspeld? Wat wordt bedoeld met het verbrijzelen van de kop en het bijten in de hiel?

Introductie op de les

Lees krantenberichten (of de koppen van berichten) voor waarin de gevolgen van de zonde zichtbaar worden. Denk aan moord, diefstal, fraude, oorlog, armoede, overspel, gokverslaving etc.

Vraag aan de leerlingen of zij kunnen verklaren hoe dit komt?

Afsluiting van de les

Waarom was het zo erg dat Adam en Eva van de verboden vrucht aten? Had God het niet gewoon door de vingers kunnen zien?

HOOFDSTUK 2 - DAG 4 GOD STAAT AAN HET BEGIN

Lesboek p. 10 t/m 13

In het begin

In lagere groepen of op de zondagschool of kindernevendienst is het scheppingsverhaal al verschillende keren verteld. Thuis is het scheppingsverhaal waarschijnlijk al verschillende keren uit kinderbijbels voorgelezen. Daarom wordt er nu niet meer stil gestaan bij wat God op welke dag heeft geschapen. Centraal staat de dieperliggende laag van het scheppingsverhaal; nl dat God aan het begin van alles staat en dat Hij de Schepper van het leven is, dat Hij het leven heeft gewild en dat Hij een bedoeling met een ieder heeft.

Big Bang

Zie de Handleiding dag 2.

De zondeval

Waren Adam en Eva nu zo dom, of zou ik misschien wel net als Adam en Eva gedaan hebben? Wanneer we nadenken over de essentie van de zondeval, zullen we ontdekken dat we zelf dagelijks dezelfde fout maken. Ook ons hart is hoogmoedig. En daarom vinden wij het vaak moeilijk om God op Zijn woord te geloven.

God staat aan het begin

De vragen op deze bladzijde zijn bedoeld om een stukje verdieping aan te brengen. Toch vormen de tekst in het kader in combinatie met vraag 7 de kern van deze bladzijde. Met de zondeval is de relatie tussen God en mensen kapot gegaan. Maar God zorgt Zelf voor een nieuw begin; herschepping. Dankzij het reddende werk van Jezus, kan God straks weer naar Zijn schepping kijken en genieten, zoals Hij dat ook op de zevende dag deed.

De Dichterbij-vraag is niet gemakkelijk. Want wie weet precies wat de bedoeling van God met zijn of haar leven is? Toch raakt de vraag wel het onderwerp van deze week. Er hoeft geen kant-en-klaar antwoord op deze vraag te komen. Het is goed wanneer leerlingen er met elkaar over nadenken dat ze niet 'zomaar' op aarde zijn.

Het kan leerlingen helpen wanneer de leerkracht probeert de dichterbij-vraag voor zichzelf hardop te beantwoorden.

Werkboek p. 4 & 5

Het werkboekje is bij uitstek geschikt om leerlingen thuis mee aan de slag te laten gaan. Daarom is het belangrijk dat de drie driehoeken uit het Lesboek (blz 12 en 13) in de klas goed zijn besproken.

In de memoriseertekst staat dat mensen zijn geschapen als *evenbeeld* van God. Bespreek met de leerlingen wat daarmee bedoeld wordt.

HOOFDSTUK 3 DE ZONDVLOED

- Dag 1 *Bouwen op het droge*
Genesis 6
- Dag 2 *Een catastrofe*
Genesis 7 – 8 : 19
- Dag 3 *De regenboog*
Genesis 8 : 20 – 9 : 17
- Dag 4 *De zondvloed*
Lesboek p. 14 - 17
Werkboek p. 6 & 7

Thema

De regenboog: een teken van het verbond tussen God en alles wat op aarde leeft.

Algemene informatie

Op de zevende dag, toen God klaar was met Zijn scheppingswerk, rustte Hij van Zijn werk. God zag dat het goed was wat Hij had gemaakt en nam de tijd om te genieten.

Maar al snel lezen we in de Bijbel over de eerste zonde. En waar dat uiteindelijk toe leidt, lezen we in het gedeelte over de zondvloed:

De HEER zag dat alle mensen op aarde slecht waren: alles wat ze uitdachten was steeds even slecht (Genesis 6 : 5).

En in vers 6 staat zelfs dat God zich diep gekwetst voelde.

Wanneer over de zondvloed gesproken en geschreven wordt, dan horen we vaak over een enorme catastrofe die zich heeft voorgedaan. Maar de eigenlijke catastrofe is dat mensen zich niets van God aantrekken en slechte dingen doen. Dat is de feitelijke aanleiding tot de zondvloed. Daarom wil God opnieuw beginnen.

Noach leidde een voorbeeldig leven. Hij was een rechtschapen man. Het geloof van Noach wordt in de brief aan de Hebreeëën geroemd.

God wil hem (en zijn familie) door het water heen redden.

In het bijzonder staan we deze week stil bij de regenboog, als teken van het verbond dat God sluit met alles wat op aarde leeft.

Doelstellingen

Na afloop van dit hoofdstuk:

- weten de leerlingen dat Noach door het geloof de ark heeft gebouwd en dat hij daarmee een geloofsgetuige is;
- dat de werkelijke catastrofe niet gelegen is in de zondvloed, maar in de slechte dingen die de mensen uitdachten;
- weten de leerlingen waarvan de regenboog het symbool is.

Memoriseertekst

Als Ik de boog in de wolken zie verschijnen, zal Ik denken aan het eeuwigdurende verbond tussen God en al wat op aarde leeft.

Genesis 9 : 16

Liederen

- Psalm 46 : 1
- Psalm 93
- Psalm 14
- Liedboek voor de kerken, Gezang 291 - Nooit kan 't geloof te veel verwachten
- Kinderopwekking 33 - Het wonder van de regenboog

Hulpmiddelen

Lamp en prisma

HOOFDSTUK 3 - DAG 1 BOUWEN OP HET DROGE

Verteltekst

Genesis 6

Achtergrondinformatie

Noach: Noach betekent troost.

Zonen van de goden: onduidelijk is wie bedoeld worden met 'zonen van goden'. Sommige verklaringen geven aan dat het waarschijnlijk om afvallige engelen gaat die gemeenschap hebben met mooie vrouwen op aarde wat leidde tot de geboorte van giganten. In elk geval is duidelijk dat hier de slechtheid en verdorvenheid van de mensen geïllustreerd wordt.

E1: de afmetingen van de ark zijn ongeveer: 150 m lang, 25 m breed, 15 m hoog. (Anderhalf keer een voetbalveld lang, etages van een flat hoog). De ark had 3 dekken.

Verbond: God laat Zijn plan met de schepping niet varen, maar maakt een nieuw begin.

Aandachtspunten

- God heeft mensen gemaakt om Zijn evenbeeld te zijn, om iets van Zijn glorie te weerspiegelen. Juist daarom is Hij zo gekwetst als mensen slechte dingen uitdenken;
- In Genesis 6 : 6 staat dat God zich diep gekwetst voelde.
- De mensen denken slechte dingen uit. God had alles goed en mooi gemaakt. Mensen maken nu alles kapot en zijn niet meer Zijn evenbeeld. Dat is de grootste ramp.
- Noach leidde een voorbeeldig leven, in nauwe verbondenheid met God.
- Noach doet gehoorzaam wat God hem opdraagt en bouwt een ark.

Introductie op de les

Een sneeuwbal kun je klein beginnen. Maar in stevige plakkerige sneeuw kan hij steeds groter worden. Wanneer hij van de berg afrolt kan hij een geweldige lawine veroorzaken. Zo is het ook met de zonden van de mensen voor de zondvloed. Uiteindelijk veroorzaakt het de grootste lawine ooit!

Afsluiting van de les

Wat betekent het wanneer je gekwetst bent?

HOOFDSTUK 3 - DAG 2 EEN CATASTROFE

Verteltekst: Genesis 7 - 8:19

Achtergrondinformatie

Zondvloed: het woord 'zond' in 'zondvloed' heeft niets te maken met 'zonde', maar betekent 'groot'. Zondvloed betekent dus grote vloed.

Deskundigen verschillen van mening over de vraag of de zondvloed de hele aarde bedekte of alleen dat deel dat toen bevolkt was.

De schrijver van de zondvloedgeschiedenis had niet die kennis van de wereld die wij nu hebben. Het zou dus goed mogelijk zijn dat de zondvloed zich afgespeeld heeft in dat deel van de aarde dat toen bij Noach bekend was.

Voor de boodschap van de zondvloedgeschiedenis is dit echter niet zo relevant.

Tijd: Noach en de zeven anderen hebben ongeveer een jaar in de ark gezeten. Veertig dagen regen, 150 dagen water over de aarde, 3 maanden drogen, 40 dagen wachten. Raaf en duif uitgelaten en nog eens 29 dagen wachten.

Pas op Gods bevel gaat Noach uit de ark

Duif met olijftak: nog steeds het vredesteken.

Ararat: in noordoost Turkije vlak bij de grens met Rusland, een zeer ontoegankelijk gebied.

Aandachtspunten

- God sloot de deur van de ark. De ark had geen zeilen; Noach kon niet zelf het roer bedienen en de koers bepalen. De ark was een drijvende schuilplaats voor Noach en zijn gezin. Ze moesten zich volledig overgeven aan God.
- Het gaat eigenlijk om twee vlooden; de wereld stroomde over van de zonde en God laat de wereld met die zonden verdwijnen door water. Het water komt van twee kanten: de bronnen van de oervloed gaan open en de sluizen van de hemel.
- De zondvloed kan verteld worden als een bestraffing van God. Maar er kan tegen die achtergrond ook verteld worden over de redding door God. God is een schuilplaats voor degenen die Hem liefhebben. Noach doet gehoorzaam wat God hem opdraagt en God zorgt voor een toevluchtsoord, een veilige plek.
- Een overzichtelijke bordschets is hier erg handig.
 - 40 dagen regen
 - 150 dagen vloed over de aarde
 - 3 maanden drogen
 - 40 dagen wachten
 - raaf - keert niet terug
 - 1^e duif – keert met niks terug
 - 2^e duif - keert met olijftak terug
 - 3^e duif - keert niet terug

- 29 dagen later deur open
- 8 weken drogen

Introductie op de les

Kennen leerlingen voorbeelden uit de geschiedenis van grote natuurrampen? (Denk aan de tsunami (kerst 2004), voorbeelden van aardbevingen, meteorietinslag waardoor de dinosaurïers zouden zijn uitgestorven.)

Afsluiting van de les

Ook ten tijde van rampen en crises, is God een schuilplaats, een toevluchtsoord voor mensen die op Hem vertrouwen. Vergelijk Noach die gehoorzaam luistert naar wat God hem zegt.

HOOFDSTUK 3 - DAG 3 DE REGENBOOG

Verteltekst

Genesis 8 : 20 - 9 : 17

Achtergrondinformatie

Brandoffers: om God te bedanken voor de redding, brengt Noach een brandoffer. De geur van het offer behaagt de Heer. God stelt het dus op prijs dat Noach een offer brengt.

Evenbeeld: dat de mens Gods evenbeeld is, wil niet zeggen dat hij uiterlijk op God zou lijken. Het geeft wel de oorsprong en bestemming van de mens aan. De mens is gemaakt om Gods glorie te weerspiegelen.

Verbond: een overeenkomst tussen twee of meer partijen. Het verbond tussen God en mensen heeft als kenmerk dat het ongelijkwaardig is. God neemt het initiatief tot het verbond en bepaalt de rechten en de plichten.

De zondvloed heeft geen einde gemaakt aan de zonde of de zondige gerichtheid van mensen. God zegt zelfs dat alles wat de mens uitdenkt slecht is. Ondanks dat trekt God Zijn handen niet van de mensen af, maar sluit Hij een verbond met hen. En niet alleen met de mensen sluit God een verbond, maar ook met de dieren.

God belooft dat er niet nog een keer een zondvloed zal komen. Ook zijn er verplichtingen over de wijze waarop de mensen om behoren te gaan met medemensen en dieren. De mens moet het leven van mensen en dieren respecteren.

Boog: de regenboog is er voor die tijd ook al wel geweest, evenals de breking van het licht. Nu echter krijgt de regenboog een extra betekenis namelijk dat God geen tweede zondvloed zal laten gebeuren.

Heel bijzonder is dat elke keer wanneer de regenboog in de lucht verschijnt God zal denken aan Zijn verbond met de mensen en dieren.

Aandachtspunten

- God zorgde tijdens de zondvloed voor een schuilplaats voor de mensen die op Hem vertrouwden.
- Noach en zijn familie werden door God gered. Het eerste wat Noach doet wanneer hij de ark uit komt is een altaar bouwen en een brandoffer aan God brengen.
- De zondvloed heeft geen einde gemaakt aan de zonde. Toch belooft God dat er geen tweede zondvloed zal komen.
- God sluit een verbond met de mensen en alle levende wezens. Het initiatief gaat van God uit.
- God sluit het verbond niet alleen met de mensen, maar met alle levende wezens.

- Eén van de bepalingen van het verbond is respect voor het leven. Daarom ook mag de mens geen vlees eten waarin nog bloed (= leven) zit.

Introductie op de les

Doe een proefje met licht en een prisma. Bekijk met elkaar uit welke kleuren licht is samengesteld.

Afsluiting van de les

Waarom moeten leerlingen denken wanneer ze de regenboog zien?

Weten ze ook waar God aan denkt wanneer de regenboog verschijnt?

HOOFDSTUK 3 - DAG 4 DE ZONDVLOED

Lesboek p. 14 t/m 17

Bouwen op het droge

De mensen vonden Noach maar een vreemdeling. Toch gaat Noach gewoon door met het bouwen van de ark. Een groot deel van zijn leven is hij hier mee bezig geweest. Dat betekent dat Noach een sterk vertrouwen op de Heer gehad moet hebben. Door het geloof bouwde Noach de ark.

Het is niet nodig om Noach neer te zetten als een geloofsheld. Maar wel kunnen het geloof, het vertrouwen en de gehoorzaamheid van Noach ons tot voorbeeld zijn.

Catastrofe

De zondvloed zien we vaak als een grote catastrofe. Maar aan de zondvloed ging een andere catastrofe vooraf. Mensen dachten slechte dingen uit. In plaats van Gods evenbeeld te zijn en dus de glorie van God te weerspiegelen, deden ze alleen maar slechte dingen.

Noach bleef te midden van die zondige wereld leven in nauwe verbondenheid met God.

De regenboog

De regenboog is een natuurverschijnsel dat kinderen al van jongs af aan fascineert. Veel (vaak christelijke) scholen heten de Regenboog.

Waarom zou dat zijn?

De zondvloed

Door antwoord te geven op de dichterbij-vraag verwoorden leerlingen de essentie van de zondvloedgeschiedenis.

God wil in nauwe verbondenheid met mensen leven. Mensen zijn gemaakt om evenbeeld van God te zijn. Dat wil zeggen dat het doel van je leven is dat je de glorie van God mag doorgeven aan anderen.

Juist daarom was Hij zo gekwetst toen mensen alleen maar slechte dingen uitdachten.

Werkboek p. 6 & 7

HOOFDSTUK 4 WAAROM, WAAROM?

Dag 1	<i>Jobs beproeving</i> Job 1 en 2
Dag 2	<i>Een vloed van tranen</i> Job 3 (Jobs klacht) Job 4 : 1 – 11 (Elifaz) Job 8 : 1 – 7 (Bildad) Job 11 : 1 – 8 (Sofar) Job 32 : 1 – 5 (Elihu)
Dag 3	<i>Waar was jij, Job?</i> Job 38 : 1 – 15
Dag 4	<i>Waarom, waarom?</i> Lesboek p. 18 t/m 21 Werkboek p. 8 & 9

Thema

Kijk door je tranen heen omhoog. Breng al je vragen en verdriet bij God.

Algemene informatie

Veel kinderen in groep 7 & 8 kijken naar het jeugdjournaal of lezen de jeugdpagina's uit de krant. Ze horen over bomaanslagen, oorlogen, armoede en andere rampen. Maar ook dichtbij krijgen kinderen, soms al op jonge leeftijd, te maken met verdriet. Een ouder, oom of tante die ernstig ziek is, ongelukken in de familie of vriendenkring. Weer andere kinderen hebben in hun eigen leven te maken met een handicap of chronische aandoening.

In dit hoofdstuk denken we aan de hand van de Bijbel na over vragen rondom het lijden. Eerst wordt de geschiedenis van Job verteld. Vervolgens lezen we hoe Job reageert op het lijden dat hem overkomt en lezen we de reacties van de vrienden van Job. Daarna komt het antwoord van God aan Job aan de orde.

Wanneer we nadenken over het lijden in de wereld, kunnen we niet om het lijden van Jezus heen. Jezus stelde vragen bij Zijn lijden. Hij schreeuwde het uit aan het kruis: "Mijn God, Mijn God, waarom hebt U Mij verlaten?"

Doelstellingen

Na afloop van dit hoofdstuk:

- weten de leerlingen dat je God met betrekking tot het lijden niet kunt narekenen;
- dat lijden geen direct gevolg is van zonden van mensen (wat de vrienden van Job wel suggereerden);
- weten de leerlingen dat je waarom-vragen mag stellen en dat je met al je vragen bij God terecht kunt;
- beseffen leerlingen dat God niet altijd op je vragen antwoord geeft;
- weten de leerlingen dat Jezus ook de waarom-vraag stelde, maar dat Hij met Zijn waarom-vraag wel naar God ging.

Memoriseertekst

Ik ben ervan overtuigd dat dood noch leven, engelen noch machten noch krachten, heden noch toekomst, hoogte noch diepte, of wat er ook maar in de schepping is, ons zal kunnen scheiden van de liefde van God, die Hij ons gegeven heeft in Christus Jezus, onze Heer. Romeinen 8 : 38 en 39

Liederen

- Psalm 121
- Psalm 27
- Liedboek voor de kerken, Gezang 293/E&R 174 - Wat de toekomst brengen moge
- E&R 82 - God is immers voor ons
- E&R 176 - Wie maar de goede God laat zorgen
- Kinderopwekking 172 - Heer, U kent mij als geen ander

HOOFDSTUK 4 - DAG 1

JOBS BEPROEVING

Verteltekst

Job 1 en 2

Achtergrondinformatie

Us: een stad ten oosten van (of in) Palestina. Veel is er gespeculeerd over de tijd waarin Job leefde. Waarschijnlijk heeft het zich afgespeeld in de tijd van de aartsvaders (Abraham e.v.).

Hemelbewoners: engelen.

Satan: na zijn val, de vijand van God, corrupt door zijn eigen hoogmoed.

Sabeeërs: nomaden (rondtrekkende woestijnbewoners) uit het zuidwesten van Arabië.

Chaldeeën: nomaden uit Zuid-Mesopotamië

Stof en vuil: beter is te zeggen: in het as. As heeft te maken met rouw en lijden. Ertussen zul wel potscherven hebben gelegen.

Kwaadaardige zweren:

Aandachtspunten

- Bespreek met de leerlingen dat wat wij zien en meemaken, maar een stukje van de werkelijkheid is. In het boek Job lezen we daar iets over.
- Job was een gelovig en oprecht man. Toch wil dat niet zeggen dat je geen onheil zal overkomen.
- Job heeft niets begrepen van alles wat hem overkwam. Hij wist van het gesprek tussen Satan en God niets af. Job zal ook zeker zijn vragen gehad hebben bij alles wat hem overkwam.
- Vertel iets over de worsteling van Job, zijn vragen en twijfels;
- Het is goed om te beseffen dat de Satan na Hemelvaart niet meer in de hemel kan komen en daar kan gaan aanklagen. (Openbaring 12:6-11.)
- De vrienden komen om medeleven te tonen en om Job te troosten.

Introductie op de les

Kennen de leerlingen de uitdrukking 'zo arm als Job'?

Kunnen ze deze uitdrukking ook verklaren?

Afsluiting van de les

De leerlingen kennen de uitdrukking 'zo arm als Job'. Maar wat vinden ze van de uitdrukking? Job wordt uiteindelijk erg arm, maar geestelijk blijkt Job een godvrezend man te zijn. Daarom zouden we de uitdrukking beter kunnen veranderen in 'zo rijk als Job'.

HOOFDSTUK 4 - DAG 2 EEN VLOED VAN TRANEN

Vertel- & leesteksten

Job 3 (Jobs klacht)
Job 4 : 1 – 11 (vriend Elifaz)
Job 8 : 1 – 7 (vriend Bildad)
Job 11 : 1 – 8 (vriend Sofar)
Job 32 : 1 – 5 & 33 : 1 – 28 (vriend Elihu)

Achtergrondinformatie

Vrienden: zowel de vrouw van Job als zijn vrienden vinden zichzelf bekwaam genoeg om te kunnen beoordelen of God wel alles goed deed. De vrienden stellen vast dat God goed is, en dus –zo is hun redenering- moet het wel bij Job fout zitten. In wezen hebben ze elk een vergelijkbare boodschap: Job, je hebt het aan jezelf te wijten. De vrienden van Job willen meer verklaren dan mogelijk is. Ze denken dat ze inzicht hebben in Gods gedachten.

De vrouw van Job: de vrouw van Job redeneert omgekeerd. Zij zegt: ik ken Job, aan hem kan het niet liggen. Dus God zit fout.

Elifaz: de redenering van Elifaz is dat men oogst wat men eerst zelf heeft gezaaid (Job 4 : 8). Wanneer het onheil Job nu treft, zal dat wel te wijten zijn aan zijn eigen gedrag.

Bildad: God zal onschuldigen niet verachten. Als je echt onschuldig bent, neemt God het wel voor je op.

Sofar: Sofar geeft aan dat hij Job maar een zwetser vindt. Je kunt Gods wijsheid niet doorgronden.

Elihu: Job, je hebt een verlosser nodig.

Aandachtspunten

Er is overeenkomst in de antwoorden van de vrienden van Job. Ze zeggen alledrie: Job, je bent schuldig. Anders zou je dit niet overkomen zijn.

De vrouw van Job redeneert omgekeerd: Job, ik weet dat je niet schuldig bent. En toch overkomt je dit. Wat heb je aan zo'n God. Zeg Hem vaarwel en sterf.

Introductie op de les

Sommige mensen krijgen in hun leven met heel veel verdriet te maken. Veel meer dan anderen. Hoe kan dat nou?

Afsluiting van de les

Hoe reageren de vrienden van Job op het lijden dat Job overkomt? Welke overeenkomst zie je? Hoe reageert de vrouw van Job?

Wat zou jij tegen Job gezegd hebben?

HOOFDSTUK 4 - DAG 3 WAAR WAS JIJ, JOB

Leestekst

Job 38 : 1 - 15

Aandachtspunten

- Vertel iets over de reactie van Job naar God.
- God antwoordt Job vanuit een storm.
- Met betrekking tot het lijden is het goed om je het volgende te realiseren:
 - je kunt maar beter God kennen, dan alle antwoorden;
 - God is niet willekeurig en ook niet liefdeloos; wij kunnen Hem alleen niet narekenen, niet doorgronden;
 - verdriet, lijden en pijn betekent niet automatisch dat het een straf van God is op zonde.
- Door het lijden heen ontdekt Job nieuwe dimensies van het geloven.
- Het verhaal van Job lijkt een happy end te hebben, maar toch zal ook Job nooit meer dezelfde zijn. Denk daarbij als voorbeeld aan mensen die een kind verliezen en vervolgens weer een baby krijgen. Het verlies is daarmee niet weg.
- De hedendaagse mens redeneert als de vrouw van Job als het over lijden en het kwaad gaat. Maar Job noemt dat zotheid en verblinding. Natuurlijk blijven de vragen en is er een probleem. Maar zonder God zouden we een dodelijk probleem hebben. God laat zich betrekken in het lijden, hij staat er niet boven, hij staat daarin naast ons.
- In de hoofdstukken 38 - 42 is dan ook het belangrijkste dat Hij verschijnt aan Job. Later op Golgota zal hij komen in zijn zelfopofferende bewogenheid. Zo geeft God aan Job dus niet het laatste antwoord, maar Hij is het laatste antwoord. Job en de mensen om hem heen moeten leren vertrouwen op Hem. Dat is immers geloven.

Introductie op de les

Job vraagt aan God waarom hem dit allemaal overkomt. Ook Jezus riep aan het kruis: "WAAROM?" Zijn er misschien leerlingen in de klas die God wel eens 'waarom' hebben gevraagd?

Afsluiting van de les

Wat is het antwoord van God aan Job?

HOOFDSTUK 4 - DAG 4 WAAROM, WAAROM?

Lesboek p. 18 t/m 21

Jobs beproeving

De vrienden van Job en ook Jobs vrouw reageren allemaal op een geheel eigen manier op het lijden dat Job overkomt. Je ziet deze manier van reageren heel kort samengevat in de spreekwolkjes in de illustratie. Wanneer de vertellingen en leeslessen gedaan zijn, zouden leerlingen moeten kunnen zeggen wie wat gezegd heeft.

Aan de hand van de illustratie kan ook goed het gedrag van Job besproken worden (temidden van stof en vuil, met gescheurde kleren).

De vraag onderaan de bladzijde vestigt er de aandacht op dat ook nu mensen op een bepaalde manier reageren op lijden.

Een vloed van tranen

De vier foto's laten iets van lijden van de tegenwoordige tijd zien. Kunnen leerlingen zich voorstellen welk verdriet er schuilgaat achter de kapotgeschoten flat? Kunnen leerlingen zich voorstellen wat er omgaat in de mensen die op de begraafplaats achter de kistdragers aanlopen?

Verdriet, zeker wanneer het dichtbij komt, leidt er vaak toe dat we ons afvragen waarom het gebeurt. Het is niet verkeerd om in je verdriet met die waarom-vragen naar God te gaan.

Waar was jij, Job?

In Job 38 lezen we het antwoord van God op al Jobs vragen. Het antwoord van God is verrassend. God vraagt aan Job waar hij was bij de schepping. Hij vraagt aan Job om eens te kijken naar het nijlpaard, de leeuw en de struisvogel. Kijk eens met de leerlingen naar de foto's van deze dieren. Waarom zou God tegen Job zeggen dat hij naar deze dieren moet kijken?

Waarom, waarom?

De kadertekst vestigt de aandacht op de waarom-vraag die Jezus aan het kruis uitschreeuwde.

Werkboek p. 8 & 9

De rechter bladzijde vraagt enige voorbereiding. Leerlingen moeten een volwassene bezoeken die vanuit zijn christen-zijn iets kan vertellen over iets erg dat hem of haar is overkomen. Het spreekt voor zich dat vooraf overleg met de leerkracht en ouders gewenst is.

HOOFDSTUK 5 EEN PSALM VOOR HET LEVEN

Dag 1	<i>De handen geheven</i> 2 Samuël 11 : 1 – 12 : 25
Dag 2	<i>Wees mij genadig</i> Psalm 51 Eventueel ook Lesboek p. 22 en 23
Dag 3	<i>Een licht op mijn pad</i> Psalm 1 & 119
Dag 4	<i>Een psalm voor het leven</i> Lesboek p. 22 t/m 25 Werkboek p. 10 & 11

Thema

Psalmen kun je altijd wel zingen, als je blij bent, maar ook wanneer je heel verdrietig bent.

Algemene informatie

Psalmen nemen al eeuwen een belangrijke plaats in in het kerkelijk leven. Ook veel scholen kennen een psalm van de week. Deze aandacht is begrijpelijk aangezien psalmen over allerlei situaties uit het leven gaan.

In dit hoofdstuk komen verschillende soorten psalmen aan de orde. Gestart wordt met een vertelling over een gebeurtenis uit het leven van David en Batseba. Naar aanleiding van deze gebeurtenis heeft David een psalm geschreven, die vervolgens op de tweede dag centraal staat.

Vervolgens is er aan de hand van psalm 1 en psalm 119 aandacht voor de wijsheidspalmen.

Doelstellingen

Na afloop van dit hoofdstuk:

- weten de leerlingen welke soorten psalmen je kunt onderscheiden;
- kunnen leerlingen van elke soort voorbeelden aangeven;
- weten de leerlingen welke functies psalmen hebben.

Memoriseertekst

Laat zo mijn mond de lof spreken van de HEER, en alles wat leeft Zijn heilige naam prijzen, tot in eeuwigheid.

Psalm 145 : 21

Liederen

- Psalm 51
- Psalm 119 : 1, 3 en 40
- Psalm 1
- Psalm 25 : 2
- Liedboek voor de kerken, Gezang 44/E&R 121 - Dankt, dankt nu allen God
- Opwekking 518 - Heer, U bent altijd bij mij

HOOFDSTUK 5 - DAG 1 DE HANDEN GEHEVEN

Verteltekst

2 Samuël 11 : 1 – 12 : 25

Achtergrondinformatie

Ten strijde trekken: koningen voerden geregeld oorlogen. Wanneer een stad gebouwd werd, werd meestal eerst de plek waarop de stad moest komen uitvoerig bestudeerd. Belangrijke plaatsen werden vaak op berghellingen gebouwd. Dan kon men de vijand van ver aan zien komen. Ook was het gemakkelijker vanaf de berg de vijand af te slaan.

Om een stad werd vaak een dikke muur gebouwd met torens. Wanneer de vijand kwam werden de poorten gesloten en regende het vanaf de muur pijlen. Vandaar ook dat de legers vaak veel groter waren dan het aantal soldaten dat de stad verdedigde. Onder het aanvallende leger vielen vele doden. Vanwege het grote aantal soldaten werd een stad vaak wel ingenomen.

Dak van het paleis: paleizen en huizen hadden in de tijd van de Bijbel vaak een plat dak waar zich allerlei dagelijkse activiteiten afspeelden. Vandaar ook dat David over het dak van zijn paleis wandelde en wat rond kijkt.

Baden: er werd niet vaak een bad genomen omdat het een heel karwei was. Water moest uit een diepe put gehaald worden.

Vanaf het dak van het paleis kon David kennelijk de binnenplaats van het huis zien waar Batseba zich aan het baden was.

Batseba: David kon gemakkelijk met haar slapen aangezien haar man Uria zich in het leger bevond. Na de dood van Uria wordt Batseba de achtste vrouw van David.

Zwanger: Batseba laat David weten dat ze zwanger is. Waarschijnlijk doet ze dit met de vraag 'Wat nu?' Volgens de wet (Leviticus 20 : 10) moeten echtbrekers ter dood gebracht worden.

Uria: David wil zijn overspel verdoezelen door Uria uit de strijd terug te halen en thuis te laten slapen. Dan zal Uria straks niet weten dat de zwangerschap van een ander is. Uria blijkt een principieel man. Hij wil geen gemeenschap hebben met zijn vrouw zolang zijn makkers oorlog voeren.

Natan: door een gelijkenis maakt Natan duidelijk hoe slecht David gehandeld heeft.

Ik heb gezondigd tegen de HEER: David erkent zijn schuld. Opvallend is ook dat David niet alleen aangeeft dat hij gezondigd heeft tegenover mensen (bv Uria), maar dat hij ten diepste gezondigd heeft tegenover de HEER.

Aandachtspunten

- David heeft reeds zeven vrouwen wanneer hij overspel pleegt met Batseba. Koningen

hadden in de tijd van de Bijbel vaker meerdere vrouwen en bijvrouwen. Wijs erop dat de Here God dit niet wil. Wijs ook op het vernederende voor een vrouw wanneer ze alleen maar gebruikt wordt voor de pleziertjes van de koning.

- David heeft na het bezoek van Natan echt berouw over zijn zonde. Hij ziet in dat hij niet alleen tegenover mensen fout heeft gehandeld, maar ook tegenover God.
- Bespreek de term *berouw*.

Introductie op de les

Weten de leerlingen, bijv vanuit jeugdboeken of geschiedenislessen, hoe in vroeger tijden steden werden ingenomen?

Afsluiting van de les

In de Bijbel wordt David wel een man naar Gods hart genoemd.

Hoe kan dat? David was toch bepaald geen lieverdje.

HOOFDSTUK 5 - DAG 2 WEES MIJ GENADIG

Verteltekst

Psalm 51

Eventueel ook Lesboek p. 22 & 23

Achtergrondinformatie

Majoraan: in oudere vertalingen wordt *hysop* genoemd. Hysop kwam in Palestina echter niet voor, vandaar dat majoraan beter vertaald is. Bij majoraan moeten we denken aan marjolein, een veel voorkomend heestertje in Palestina. De sterke vertakking van de plant en de vele blaadjes maken het mogelijk de plant als kwast te gebruiken. Marjolein bevat een etherische olie, vandaar dat de plant een sterk reinigende kracht wordt toegedicht.

Offer: betekent letterlijk: aanbieden.

Offerdieren: een offerdier kon de plaats innemen van de offeraar. Door handoplegging vindt symbolische overdracht van zonden plaats van de offeraar naar het offerdier. David realiseert zich echter dat het God niet om de offerdieren is te doen, maar dat God wil dat mensen oprecht zijn.

Aandachtspunten

- Psalm 51 is een psalm die ons diep inzicht geeft in de ziel van David. David is zich ervan bewust dat hij heeft gezondigd en hij is overmand door verdriet.
- David voert geen excuses aan of verzachtende omstandigheden. Ook geeft hij anderen (b.v. Batseba) niet de schuld. Hij neemt zijn verantwoordelijkheid en belijdt zijn schuld tegenover God en vraagt vergeving.
- Het is God niet om offers te doen. Het mooiste offer is voor God een gebroken geest. God wil dat David echt berouw heeft van zijn zonden.

Afsluiting van de les

Wat is eigenlijk berouw? Is dat hetzelfde als spijt? Kun je als je iets verkeerd hebt gedaan gewoon even 'Sorry' tegen God zeggen?

Of wil God meer? Kun je het zelf weer goed maken tussen God en jou?

HOOFDSTUK 5 - DAG 3 EEN LICHT OP MIJN PAD

Verteltekst

Psalm 1

Psalm 119 : 1 – 16; vs 33 – 40; vs 169 - 176

Achtergrondinformatie

Gelukkig (psalm 1): ook gelezen zou kunnen worden 'te feliciteren'

Tafel (psalm 1): bij iemand aan tafel zitten, bij iemand eten. Ook kan gelezen worden 'je bij iemand thuis voelen'.

Aandachtspunten

- In psalm 1 worden degenen die zich niet thuis voelen bij de spotters gelukkig geprezen. Het gaat er niet om dat je niet met deze mensen zou mogen omgaan. Het gaat er wel om waar en bij wie je je thuis voelt. Christenen voelen zich niet thuis bij hen die spotten met God.
- De wet van de Heer wordt in zowel psalm 1 als psalm 119 niet gezien als een last, als allemaal beperkende regels. Men wordt juist blij van die wet en men overdenkt hem. De wet van de Heer wordt een baken genoemd, een licht op het levenspad.

Afsluiting van de les

Waarom is het goed om je met een bepaalde regelmaat te bezinnen op de weg die je gaat door het leven? Door wie en wat laten mensen zich leiden in hun leven?

HOOFDSTUK 5 - DAG 4 EEN PSALM VOOR HET LEVEN

Lesboek p. 22 t/m 25

De handen geheven

Er zijn verschillende soorten psalmen. Zoek van elke soort eens een of twee voorbeelden in het psalmenboek op.

God houdt van mensen. Ze zijn de kroon op Zijn schepping. De Here God heeft de mens als Zijn evenbeeld gemaakt. De mensen mogen zijn glorie doorgeven. Daarom mogen wij met alles wat ons bezig houdt naar God toegaan. We mogen het allemaal aan Hem vertellen.

Wees mij genadig

Psalmen zijn niet alleen maar lofliederen. David heeft psalm 51 gedicht naar aanleiding van zijn overspel met Batseba en het bezoek van de profeet Natan. Bespreek de begrippen boete, spijt en berouw. Kunnen leerlingen voorbeelden geven van mensen die berouw hebben of voorbeelden uit hun eigen leven?

Een licht op mijn pad

De overeenkomst tussen psalm 1 en 119 is dat ze beide de wet van God en het leven volgens Zijn regels bezingen.

Een psalm voor het leven

Psalmen zijn heel gevoelige gedichten. Sommige mensen hebben een favoriete psalm. Bij veel leerlingen zal dat (nog) niet het geval zijn. Maar kunnen zij misschien een psalm noemen of opzoeken die ze mooi vinden?

Werkboek p. 10 & 11

HOOFDSTUK 6 ZEG HET MET EEN PSALM

Dag 1	<i>Schild dat mij redde</i> 2 Samuël 5 Psalm 21 Lesboek p. 26
Dag 2	<i>De Heer is mijn herder</i> Psalm 121 Werkboek p. 12
Dag 3	<i>Prijs de HEER</i> Psalm 150 Lesboek p. 28 Werkboek p. 12 & 13
Dag 4	<i>Zeg het met een psalm</i> Lesboek p. 26 t/m 29 Werkboek p. 12 & 13

Thema

Zing met heel je hart voor God!

Algemene informatie

In dit hoofdstuk staan koninklijke psalmen, troostpsalmen en lofpsalmen centraal. De Bijbel roept ons op om God te prijzen.

De week begint met een bijbelvertelling over de kroning van koning David en zijn eerste overwinningen als koning. Veel psalmen (bv psalm 21) heeft David gedicht naar aanleiding van een overwinning.

Psalm 121 is een voorbeeld van een troostpsalm. Drie methoden worden aangereikt om deze psalm te kunnen lezen en verwerken.

Een bekend voorbeeld van een lofpsalm is psalm 150. Deze psalm roept ons op om God te loven met alle denkbare instrumenten.

Doelstellingen

Na afloop van dit hoofdstuk:

- weten de leerlingen welke soorten psalmen je kunt onderscheiden;
- kunnen leerlingen van elke soort voorbeelden aangeven;
- weten de leerlingen welke functies psalmen hebben;
- kunnen leerlingen verschillende muziekinstrumenten noemen.

Memoriseertekst:

...en zing met elkaar psalmen, hymnen en liederen die de Geest u ingeeft. Zing en jubel met heel uw hart voor de Heer en dank God, die uw Vader is, altijd voor alles in de naam van onze Heer Jezus Christus.

Efeziërs 5 : 19 & 20

Liederen

- Psalm 21
- Psalm 121
- Psalm 150
- Liedboek voor de kerken, Gezang 21 : 1 & 3 - Alles wat adem heeft love de Here
- Liedboek voor de kerken, Gezang 411 - Wilhelmus
- E&R 179 - Wij loven U, o God
- Kinderopwekking 186 - Prijs de Heer met mij
- Opwekking 451 - Ik hef mijn ogen
- Opwekking 518 - Heer u doorgrondt en kent mij
- Elly en Rikkert, CD: 'Liedjes rond de Bijbel', disk 2, nr. 4 - Psalmpje

Hulpmiddelen

- Muziekinstrumenten van school
- Eigen muziekinstrumenten van de leerlingen
- De tekst van het Wilhelmus, in elk geval couplet 1 & 6

HOOFDSTUK 6 - DAG 1 SCHILD DAT MIJ REDDE

Verteltekst

2 Samuël 5
Psalm 21
Lesboek p. 26

Achtergrondinformatie

Hebron: te Hebron zijn Abraham, Isaak en Jakob begraven. Ook Sara, Rebekka en Lea zijn er begraven. Het is een stad met historische en emotionele betekenis.

Uw eigen vlees en bloed: het volk geeft aan dat zij zich een met David voelen en dat ze tot hetzelfde volk behoren.

Oudsten van Israël: de stamhoofden, wellicht was er een soort oudstencollege.

Tot koning zalven: David wordt met olie overgoten. Zalven wijst erop dat men David als koning erkende evenals zijn goddelijke roeping. Behalve personen konden ook voorwerpen gezalfd worden.

Exodus 30 : 22 – 33 beschrijft hoe de samenstelling van de zalfolie moest zijn;

Watertoevoer: waarschijnlijk was er een geheime watergang. Wanneer de stad belegerd werd kon men via deze gang buiten de stad water halen. David ontdekt deze gang en snijdt hem af en komt er mogelijk de stad door binnen.

Aandachtspunten

- David besefte dat de HEER hem tot koning over Israël had aangesteld, en hem ten behoeve van Israël, Zijn volk, tot een machtig koning had gemaakt (vs 12);
- Voor dat David ten strijde trekt tegen de Filistijnen vraagt hij aan de HEER wat hij moet doen. David gaat dus wanneer hij belangrijke beslissingen moet nemen, bij de HEER te rade.
- Na de overwinning op de Filistijnen, zegt hij: De Heer is voor mij door de vijandige linies gebroken zoals plotseling opkomend water zich een baan breekt; David erkent dat de Heer het schild is dat hem redde en hem de overwinning gaf.
- David heeft veel psalmen geschreven. Veel psalmen schreef hij naar aanleiding van overwinningen op de vijand. In die psalmen gaf hij God de eer. We noemen deze psalmen ook wel koninklijke psalmen. Een voorbeeld van zo'n koninklijke psalm is psalm 21.

Introductie op de les

Vraag aan de leerlingen of zij het leuk zouden vinden de premier van Nederland te zijn. Misschien dat er kinderen zijn die dit wel aanspreekt. Vraag of ze ook de baas van Neder-

land zouden willen zijn in tijden van oorlog. Zouden ze ook koning van Israël willen zijn? Vertel iets over de wijze (en frequentie!) van oorlog voeren en het grote aantal vijandige volkeren rondom Israël en vraag of zij in de tijd van het Oude Testament koning over Israël hadden willen zijn.

Afsluiting van de les

Het was riskant om koning te zijn in de tijd van het Oude Testament. Opvallend aan David is dat hij wanneer hij voor belangrijke keuzes staat hij bij de HEER te rade gaat. Opvallend is ook dat hij zich na een overwinning zich realiseert dat het de HEER is die de overwinning gaf.

HOOFDSTUK 6 - DAG 2 DE HEER IS MIJN HERDER

Verteltekst

Psalm 121

Achtergrond informatie

Pelgrimslied: tegenwoordig bedoelt men met pelgrimslieiden psalm 120 – 134. Deze psalmen werden gezongen wanneer men onderweg was naar Jeruzalem om de grote feesten te vieren.

Suggesties voor de bijbelleesles

- De Zweedse methode is goed te gebruiken in kleine groepjes.
- Wanneer leerlingen nog weinig ervaring hebben om aan de hand van de genoemde methoden bijbelgedeelten te lezen, zal enige uitleg en begeleiding nodig zijn;
- Om het willekeurig plaatsen van teken- tjes en symbolen bij de bijbeltekst in het werkboek te voorkomen, is het belangrijk kort enkele dingen klassikaal terug te laten komen.

Zijn er misschien leerlingen die vraagte- kens hebben geplaatst?

Zijn er leerlingen die misschien nog eigen teken- tjes hebben bedacht en gebruikt? Staat er in dit bijbelgedeelte een belofte voor je? Wat is die belofte dan? Wat is volgens jou de kerntekst in deze psalm?

Introductie op de les

Wat betekent het eigenlijk wanneer je iemand troost?

Vandaag bespreken we een troostpsalm. Heb- ben leerlingen enig idee wat dat voor psalm zou kunnen zijn?

Afsluiting van de les

Welke troost is er te vinden in psalm 121?

HOOFDSTUK 6 - DAG 3 PRIJS DE HEER

Verteltekst

Lesboek p. 28, psalm 150

Achtergrondinformatie

Lofzangen: het zingen van lofzangen was al onder de eerste christenen gebruikelijk.

1 Korintiërs 14 : 26 en Efeziërs 5 : 19 & 20 en Kolossenzen 3 : 16

Muziekinstrumenten: uit 2 Kronieken 29 : 27 en 28 blijkt dat het zingen van lofzangen gepaard ging met begeleiding van muziekinstrumenten.

Gesprekssuggesties

- Bespreek met de leerlingen wat eigenlijk loven is. Wat doe je wanneer je iemand looft om iets?
- Wanneer je God wilt loven, doe je je best om dat zo mooi en goed mogelijk te doen. Vandaar ook dat al in de tijd van de Bijbel (zie achtergrondinformatie) muziekinstrumenten werden ingezet bij het zingen van lofliederen.
- In 2 Kronieken 29 lezen we dat de Levieten vol vreugde de lof van de HEER zingen en zich in aanbidding neerbuigen. Door middel van de lichaamshouding laten de Israëlieten iets zien van hun houding tegenover God.
- Bespreek hoe christenen tegenwoordig lofliederen zingen.
- Lees of zing en bespreek enkele lofpsalmen met de leerlingen, bijvoorbeeld psalm 150.
- Zing en bespreek enkele moderne lofliederen, bijv Kinderopwekking 186 (Prijs de Heer met mij), E&R 154 of Opwekking 424 (Ik wil zingen voor de koning), Opwekking 626 (Prachtige God).

HOOFDSTUK 6 - DAG 4 ZEG HET MET EEN PSALM

Lesboek p. 26 t/m 29

Schild dat mij redde

Weten de leerlingen wat er op hun eigen geboortekaartje stond? Gaven hun ouders ook God de eer? Vaak zie je dat mensen bij zulke bijzondere gebeurtenissen verwijzen naar God door middel van een gedichtje of bijbelvers. Waarom doen mensen dat?

Ook het Wilhelmus (Liedboek voor de kerken, Gezang 411) verwijst in verschillende coupletten (bijv couplet 1 en 6) naar God. Er zou dus iets voor te zeggen zijn om ons volkslied een koninklijke psalm te noemen.

De Heer is mijn herder

Psalm 121 is een voorbeeld van een troostpsalm. De tekst van deze psalm is behalve in het Lesboek ook in het werkboek afgedrukt. Het is daardoor goed mogelijk om met behulp van de Zweedse methode tekentjes bij de psalm te zetten. De Zweedse methode is goed te gebruiken in kleine groepjes. Wanneer leerlingen nog weinig ervaring hebben om aan de hand van de genoemde methoden bijbelgedeelten te lezen, zal enige uitleg en begeleiding nodig zijn.

Prijs de HEER

Lees met de leerlingen enkele lofpsalmen, bijv de genoemde psalm 103, 105, 145 en 150.

Weten de leerlingen trouwens welke muziekinstrumenten er op deze bladzijde zijn afgebeeld?

De interactievraag onderaan de bladzijde is bedoeld om een gesprek met leerlingen te voeren over het gebruik van muziekinstrumenten in de kerk en op school.

Zeg het met een psalm

Door middel van een gedicht kun je zeggen dat je van iemand houdt. Door psalmen of liederen te zingen kunnen je God eren. Lofprijzen.

Zoals de foto laat zien, is de één daarin wat uitbundiger dan de ander. Maar het zal voor zich spreken dat ook de lichaamshouding niet onbelangrijk is bij het zingen en lofprijzen.

Misschien zijn er leerlingen die aan het einde van twee weken over psalmen een eigen psalm kunnen schrijven?

Misschien wil iemand zijn of haar eigen psalm voorlezen? Natuurlijk is het voor de kinderen extra leuk wanneer de zelfgeschreven psalmen op de homepage van de school komen te staan of afgedrukt worden in de informatiebrief van de school.

Werkboek p. 12 & 13

In het werkboek is psalm 121 afgedrukt waardoor het goed mogelijk is de Zweedse methode te gebruiken. Leerlingen kunnen de verschillende tekentjes bij de tekst schrijven.

HOOFDSTUK 7 KOSTBAARDER DAN EDELSTENEN

Dag 1	<i>Wijsheid</i> 1 Koningen 3
Dag 2	<i>Speuren naar wijsheid</i> Lesboek p. 30 & 31
Dag 3	<i>Groeien in wijsheid</i> Lesboek p. 32
Dag 4	<i>Kostbaarder dan edelstenen</i> Lesboek p. (30, 31, 32) en 33 Werkboek p. 14 & 15

Thema

Ontzag voor de Heer is het begin van wijsheid.

Algemene informatie

De spreuken geven de jeugd kennis en bezonnenheid (Spreuken 1 : 4). Het ligt daarom voor de hand om het spreukenboek met kinderen te bespreken. De auteur van het (grootste deel) van het spreukenboek is Salomo. Daarom wordt eerst verteld wie Salomo is.

Aan de hand van tegeltjes met volkswijsheden wordt besproken welke wijsheid achter de spreuken schuil gaat. Vervolgens wordt de overstap gemaakt naar de illustraties die Michel de Boer gemaakt heeft naar aanleiding van enkele spreuken. Welke wijsheid is er in deze spreuken te vinden?

De vraag hoe je wijs kunt worden ligt voor de hand. Het Lesboek helpt om daar achter te komen, maar stuurt leerlingen daarvoor wel de Bijbel in.

Dit hoofdstuk sluit af met vragen over een aantal thema's die het spreukenboek aan de orde stelt; ouders/kinderen, mannen/vrouwen, omgaan met geld.

Doelstellingen

Na afloop van dit hoofdstuk:

- weten de leerlingen dat koning Salomo de meeste van de spreuken op zijn naam heeft staan;
- weten de leerlingen dat spreuken niet hetzelfde zijn als de tien geboden, maar daarvan als het ware afgeleiden zijn;
- weten de leerlingen dat kennis iets anders is dan wijsheid;
- kunnen leerlingen aangeven over welke thema's het spreukenboek wijsheid bevat.

Memoriseertekst

Wijsheid levert meer op dan zilver, geeft meer profijt dan goud, is kostbaarder dan edelstenen.

Spreuken 3 : 14

Liederen

- Psalm 49 : 1
- Psalm 25 : 5 & 6
- Liedboek voor de kerken, Gezang 473/E&R 158 - Neem mijn leven, laat het, Heer
- Liedboek voor de kerken, Gezang 429/E&R 176 - Wie maar de goede God laat zorgen
- E&R 229/Kinderopw 74 - Een wijs man

Hulpmiddelen

Tegeltjes met volkswijsheden of spreuken

HOOFDSTUK 7 - DAG 1 WIJSHEID

Verteltekst

1 Koningen 3

Achtergrondinformatie

Offerplaatsen: de offerplaatsen waren hoogten die eerst door de Kanaänieten gebruikt werden om hun goden te vereren. De Israëlieten hebben deze plaatsen overgenomen, maar nu om offers te brengen aan God. Dit is in strijd met wat hen opgedragen was, want zij moesten de offerplaatsen van de Kanaänieten slopen. Omdat de tempel nog niet gereed is, vindt men het acceptabel dat er nog geofferd wordt op de oude offerplaatsen;

Droom: dromen waren in de tijd van de Bijbel een middel waardoor God Zich bekend maakte aan mensen.

Wijsheid: uit de rest van dit hoofdstuk komt naar voren wat precies bedoeld wordt met de wijsheid die Salomo hier vraagt, namelijk: opmerkelijke geest, het vermogen onderscheid te maken tussen goed en kwaad, vermogen om te luisteren, onderscheiden recht en onrecht, goddelijke wijsheid

Aandachtspunten

- Salomo leeft dicht bij de HEER, dat wil zeggen: hij volgt de goede aanwijzingen die hij van David had gekregen op. Hij brengt offers aan de HEER en hij realiseert zich dat hij zijn koningschap van God ontvangt;
- Salomo vraagt in zijn droom om wijsheid. Met wijsheid wordt hier iets anders bedoeld dat alleen maar kennis of slimheid. Met wijsheid wordt hier bedoeld: een opmerkelijke geest, het vermogen onderscheid te maken tussen goed en kwaad, tussen recht en onrecht en het vermogen om goed te luisteren. Kortom: goddelijke wijsheid;
- Salomo zou het levende kind natuurlijk niet daadwerkelijk doormidden hebben laten hakken, maar komt er op deze wijze achter wie de echte moeder is.

Introductie op de les

Twee grondbezitters komen bij de koning en twisten over het eigendomsrecht van een stuk grond. Ze komen er niet over uit waar de grens nou precies moet liggen. Ze wenden zich tot de koning.

> Jij bent de koning hoe zou je dit oplossen?

De koning wijst één aan om het stuk grond in tweeën te verdelen en de ander mag het eerste kiezen. Beiden zullen dus een even groot stuk krijgen.

Afsluiting van de les

Hoe merk je dat de wijsheid van Salomo meer is dan veel weten?

HOOFDSTUK 7 - DAG 2 SPEUREN NAAR WIJSHEID

Verteltekst/bespreken

Spreuken 1 : 1 - 19; Spreuken 3 : 1 – 26; Lesboek p. 30 & 31

Gesprekssuggesties

- Bespreek de spreuken op de tegeltjes op blz 30. Kunnen leerlingen aangeven welke wijsheid schuilt in deze spreuken?
- Kom terug op de vertelling van de vorige dag. Koning Salomo kreeg in een droom de gelegenheid om aan de Heer te vragen wat hij maar wilde. Hij vroeg toen geen rijkdom of macht, maar *wijsheid*.
- Vertel dat koning Salomo veel spreuken heeft geschreven omdat hij een stuk levenservaring en levenswijsheid wilden doorgeven.
- De illustraties op blz 31 zijn gemaakt naar aanleiding van spreuken uit het spreukenboek. De leerlingen zoeken uit welke illustratie bij welke spreuk hoort. Bespreek vervolgens met de leerlingen wat de wijsheid is die in de spreuken schuilgaat.

Introductie op de les

Laat een tegeltje met een volkswijsheid zien en bespreek de betekenis van de spreuk op het tegeltje.

Welke wijsheid schuilt er in de spreuk?

Waarom hangen mensen zo'n tegeltje op in hun huis?

Kennen leerlingen ook spreuken met volkswijsheid of gebruiken ze misschien ook wel eens spreuken waarvan ze vinden dat er wijsheid in schuilt? Bv: Eigen schuld, dikke bult. (Wanneer iemand door eigen schuld iets overkomt, hoef je geen medelijden met diegene te hebben.)

Afsluiting van de les

Welke spreuk vinden leerlingen het meest wijs?

HOOFDSTUK 7 - DAG 3 GROEIEN IN WIJSHEID

Verteltekst

Lesboek p. 32

Gesprekssuggesties

Leerlingen hebben geleerd dat wijsheid meer is dan veel kennis. In de Bijbel heeft iemand die wijs is, ontzag voor de Heer.

Hoe kun je groeien in wijsheid? De Bijbel geeft daar antwoord op. Zoek met de leerlingen de bijbelteksten op die genoemd worden op blz. 32 en probeer antwoord te vinden op de vraag hoe je kunt groeien in wijsheid.

Introductie op de les

Kennen leerlingen voorbeelden in hun eigen omgeving van wijze mensen? Vraag waarom ze die mensen wijs vinden? Is dat omdat ze veel weten, veel gestudeerd hebben, erg gezellig kunnen zijn? Of zijn er andere factoren die maken dat ze deze mensen wijs vinden?

Kennen leerlingen voorbeelden van mensen uit de wereldgeschiedenis die ze erg wijs vinden? Denk aan Nelson Mandela, Moeder Teresa, Willem van Oranje.

Afsluiting van de les

Wijsheid wordt vaak gezocht bij de ouderen. In de tijd van de Bijbel zaten oudere mannen vaak in de poort om vragen te beantwoorden. In bijzondere gevallen werd er ook rechtgesproken in de poort.

Ook nu zijn er culturen waarbij ouderen in hoog aanzien staan. Denk aan China bijvoorbeeld. Vandaar ook het gezegde; wijsheid komt met de jaren. Toch is het de vraag of deze uitspraak wel zo algemeen geldend is. Het spreukenboek leert dat ontzag voor God het begin van alle wijsheid is.

HOOFDSTUK 7 - DAG 4 KOSTBAARDER DAN EDELSTENEN

Lesboek p. 30 t/m 33

Wijsheid

Zie de suggesties die gedaan zijn bij dag 2.

Speuren naar wijsheid

Zie de suggesties die gedaan zijn bij dag 2.

Groeien in wijsheid

Met de wijsheid waar het in het spreukenboek over gaat, wordt iets anders bedoeld dan intelligentie of slimheid. Wijsheid is veel meer dan kennis. Wijsheid heeft de maken met eerbied voor God en Zijn regels.

Groeien in zulke wijsheid, hoe doe je dat? De Bijbel zelf geeft een aantal adviezen. Zoek de teksten die hier genoemd worden maar eens met de leerlingen op.

Kostbaarder dan edelstenen...

Belangrijke thema's in het spreukenboek zijn ouders/kinderen, mannen/vrouwen, omgaan met geld. Waarschijnlijk omdat dit vaak zaken zijn waar mensen de fout mee ingaan.

De vragen op de bladzijde vestigen de aandacht op deze onderwerpen.

Als leerlingen de essentie van het hoofdstuk goed hebben begrepen, kunnen ze de dichterbijvraag beantwoorden. Je kunt nog zo goed kunnen leren, de Bijbel bedoeld toch iets anders met wijsheid.

Maar ook omgekeerd: ook al kun je niet goed leren, kun je wel erg wijs zijn omdat je dichtbij de Here God leeft.

Werkboek p. 14 & 15

Deze keer een meer creatieve werkvorm. Leerlingen ontwerpen een poster bij een spreuk uit het spreukenboek die ze zelf hebben gekozen. Vraag ze maar waarom ze juist deze spreuk hebben gekozen. Het is goed om vooraf helderheid te geven over de eisen die aan het eindproduct worden gesteld.

HOOFDSTUK 8 EER WIE EER TOEKOMT

Dag 1	<i>Training</i> Daniël 1
Dag 2	<i>Waakzaamheid</i> Daniël 2
Dag 3	<i>Vertrouwen</i> Daniël 3
Dag 4	<i>Eer wie eer toekomt</i> Lesboek p. 34 t/m 37 Werkboek p. 16 & 17

Thema

Eer wie eer toekomt.

Algemene informatie

Het boek Daniël behoort tot de zogenaamde 'apocalyptische boeken' of 'eindtijdboeken'. Daarin gaat het om de ondergang van de heersende wereldmachten en de doorbraak van het rijk van God. Dit wordt vaak in beelden en visioenen tot uitdrukking gebracht.

Deze stijl komt ook voor in sommige stukken van het boek Jesaja, Joël en Zacharia. In het Nieuwe Testament getuigt het boek Openbaring van deze eindtijd. Het doel van de schrijver is de mensen moed in te spreken. Hij maakt duidelijk dat God de machthebbers ten val zal brengen en dat de verdrukten eens weer vrij en zelfstandig zullen zijn. Daarnaast getuigt het boek van standvastigheid en van redding voor mensen die op God blijven vertrouwen.

Het boek Daniël sluit aan op 2 Koningen.

Doelstellingen

Na afloop van dit hoofdstuk weten de leerlingen:

- dat de eer van God, ook voor heidense vorsten en dienaren, boven alles gaat;
- dat Daniël de eer die hij ontvangt niet voor zichzelf houdt, maar God de eer geeft;
- dat er alleen openbaringen zijn door Gods profeten;
- dat het rijk van God groeit en eenmaal de hele wereld zal vullen;
- de beginselen over de voedselwetten van de Joden;
- hoe het beeld uit de droom van Nebukadnessar is opgebouwd;
- dat ze mee kunnen bouwen aan de komst van Gods koninkrijk door training, waakzaamheid en vertrouwen.

Memoriseertekst

Vereer naast Mij geen andere goden. Maak geen godenbeelden, geen enkele afbeelding van iets dat in de hemel hier boven is of van iets beneden op de aarde of in het water onder de aarde. Kniel voor zulke beelden niet neer,

vereer ze niet, want Ik, de HEER, uw God, duld geen andere goden naast mij.
Deuteronomium 5 : 7 - 9

Liederen

- Psalm 87
- Psalm 137 : 1
- Psalm 75
- Alles wordt nieuw, deel III - Lied van de hoop, nr.5
- Liedboek voor de kerken, Gezang 231/Gereformeerd Kerkboek, Gezang 68/E&R 108 - Wij knielen voor uw zetel neer
- E&R 84/Youth for Christ 137 - Wees standvastig

Hulpmiddelen

Een namenwoordenboek (dag 1)

HOOFDSTUK 8 - DAG 1 TRAINING

Verteltekst

Daniël 1: 1 - 21

Achtergrondinformatie

Tijd: de verhalen van Daniël spelen zich af rond 600 v. Chr. Hij behoort bij de groep van eerste ballingen die door koning Nebukadnessar van Babel meegenomen worden als hij de stad Jeruzalem veroverd op koning Jojakim (=Jehojakim) van Juda. We spreken hier van de eerste Babylonische ballingschap.

Plaats: de plaats van handeling is het paleis van de koning waar Daniël en zijn vrienden ondergebracht zijn. Gedurende drie jaar moeten zij daar een opleiding volgen, waarna ze als stadhouders of gouverneurs in dienst van de koning zullen komen.

Afstand: de afstand Jeruzalem - Babel is ongeveer van 1400 km.

Babel: de hoofdstad van Babylonië, de bakermat van de beschaving. De naam Babel betekent 'poort Gods'. Nebukadnessar maakte Babel tot een wereldstad, met driedubbele muren en prachtige paleizen.

Leeftijd: Daniël en zijn vrienden zijn ongeveer 15 jaar als ze in Babel aankomen.

Namen: de namen van Daniël, Chananja, Misaël en Azarja zijn samengesteld met 'El' of 'Ja', dat is 'God' of 'Here'. Ze krijgen nu Babylonische namen, die samengesteld zijn met de naam van Babylonische goden.

Opleiding: de jongens worden o.a. onderwezen in geschiedenis, wiskunde, sterrenkunde, maar ook in astrologie, tovenarij en andere duivelskunsten. Maar God geeft meer aan Daniël. Hij krijgt ook de gave om visioenen en dromen uit te leggen.

Voedsel: al het eten wat op de tafel van de koning komt, wordt eerst geofferd aan Babels goden. De vrienden eten dus godenspijs. Op die manier worden ze geprest om de goden van Babel te dienen.

Aandachtspunten

- De koning van Babel wilde dat er in de toekomst geen leiders meer voor Israël waren. Daarom werden de Joodse jongens afgezonderd. Jonge jongens zijn nog kneedbaar. Door studie en opgaan in de heidense cultuur van Babel moesten ze zich steeds meer de denk- en leefwijze van Babel eigen maken. De Joodse taal, zeden, en het godsdienstig leven moesten vervagen tot een flauwe herinnering.
- Ook in het vreemde land blijven Daniël en zijn vrienden trouw aan God. Laat duidelijk uitkomen dat het geen gemakkelijke keus is geweest. Let bijvoorbeeld op de afwij-

zende houding van Aspenaz. Dankzij hun bewaker kunnen ze zich drie jaar lang aan eigen spijswetten houden. Dit is uitzonderlijk, omdat de bewaker hiermee in gaat tegen de voorschriften van de koning.

- Vertel eens uit de persoon van Daniël. Leg de nadruk op de moeilijke positie waarin de jongens zich bevinden, maar dat de eer van God hen boven alles gaat.

Introductie op de les

Neem een naamwoordenboek mee. Zoek de betekenis van enkele namen op. Vinden de kinderen dat de betekenis van hun naam bij hen past? Hoe belangrijk is je naam? Zijn ze er trots op? Zegt het iets over henzelf? Zijn ze naar iemand vernoemd?

Afsluiting van de les

In zendingsgebieden komt het voor dat mensen bij hun doop (bekering) een nieuwe naam willen hebben. Ze kiezen dan vaak een bijbelse naam. Waarom zouden ze dat willen? Wat is het verschil met de naamsverandering in het verhaal van Daniël?

HOOFDSTUK 8 - DAG 2 WAAKZAAMHEID

Verteltekst

Daniël 2

Achtergrondinformatie

Tijd: dit verhaal speelt zich af ongeveer dertien jaar nadat Daniël in Babel is aangekomen. Hij heeft zijn opleiding achter de rug en wordt tot de wijzen van het land gerekend.

Daniël en zijn vrienden zijn nog niet toegetreden tot het gilde van astrologen, anders zouden ze wel bij de eerste meting met de koning zijn geweest. Daniëls gave om dromen uit te leggen is dus nog niet opgemerkt aan het hof.

Het beeld: de metalen die genoemd worden verminderen steeds in gehalte. Van goud naar ijzer, dat betekent niet dat de cultuurprestaties minder zullen worden. In de macht is geen dalende lijn te ontdekken, het metaal wordt namelijk steeds harder. Het vierde rijk is hard als ijzer, het verbrijzelt en vermorzelt alles.

Voeten: de steen rolt tegen de voeten van het beeld aan. Als iemand ook maar een zachte schop tegen zijn voeten aan krijgt, ligt hij zo op de grond. De steen hoeft daarom niet immens groot te zijn.

Aandachtspunten

- Vlak voor zijn droom is de koning onrustig, hij kan niet slapen en houdt zich bezig met de toekomst van zijn wereldrijk.
- De koning stelt zijn astrologen op de proef. Wanneer de goden openbaringen aan hem laten zien, dan moeten diezelfde goden het ook laten zien aan de astrologen.
- Er is geen openbaring door sterren. Er is alleen openbaring door Gods profeten.
- Daniël gebruikt de tijd die hij van de koning krijgt om te bidden. Leg daar nadruk op. Opmerkelijk is dat Daniël in zijn slaap uitleg van God krijgt, niet in een visioen.
- Door Gods macht en wijsheid worden ook de heidense wijzen gespaard.
- In de vijfde periode zullen vele machtige staten en koninkrijken opstaan en vergaan. Het gaat om de macht van veel volkeren en naties, verdeelde koninkrijken. IJzer en leem (twee stoffen, die samen niet hechten; wel gemengd, niet vermengd) spreken van verdeeldheid, tweeslachtigheid. De oeroude droom: een staat, een religie, een kerk is een utopie. Het is een schijnbare eenheid, maar innerlijke gebrokenheid. In het fundament schuilt eigenlijk al het gebrek: een kolos op lemen voeten. Broos en breekbaar.
- Daar tegenover staat de eenheid van het hemels koninkrijk. De steen wordt een

berg, maar het blijft dezelfde steenmassa. De innerlijke eenheid van het rijk van Christus.

- In de steen is al iets te zien van het overwinning van het hemelse rijk. Er zit groei in, de steen wordt groter en vervult langzaam de hele aarde.
- God geeft wijsheid aan Daniël. Daar waar de wijzen van Babel met hun mond vol tanden staan, geeft God verstand en inzicht. Nu is het zelfs zo dat de koning de God van Daniël eer brengt.

Introductie op de les

'Aanhoudend samen bidden'. Vraag de leerlingen of ze weten wat dit betekent. Hebben ze daar ervaring mee? Bijvoorbeeld bij ziekte. Is het meer dan in je eentje bidden of anders?

Afsluiting van de les

Zing samen het lied 'Wees standvastig, onwandelbaar...'

HOOFDSTUK 8 - DAG 3 VERTROUWEN

Verteltekst

Daniël 3

Achtergrondinformatie

Beeld: ongeveer 30 meter hoog en 3 meter breed (een flat van 10 verdiepingen).

Aandachtspunten

- De koning trekt zich niets aan van de boodschap van God in de droom en de uitlegging door Daniël. Hij zal laten zien dat er maar een God in Babel is, dat is de koning zelf. Ook voor die tijd een unieke daad: een mens die over goden heerst.
- Nebukadnessar laat een gouden beeld maken, van top tot teen. Daarmee wil hij zeggen: aan mijn rijk komt geen einde, het is een eeuwig rijk. Een soort correctie op de droom.
- Nebukadnessar heeft een nieuwe religie gesticht, de cultus van het gouden beeld. Hij vraagt alleen maar een kniebuiging, een simpele daad, meer niet (vergelijk de verzoeking in de woestijn waarbij Jezus ook een simpele knieval voor de satan hoeft te doen).
- De drie vrienden van Daniël zijn ambts-halve opgeroepen aanwezig te zijn op het grote feest van de aanbidding van het Beeld.
- De koning geeft hen een kans aan de vuuroven te ontkomen. Jullie zullen je wel vergist hebben, je krijgt een herkansing.
- Opvallend is dat de mannen in de brandende oven geen haar gekrenkt wordt, maar dat de banden waarmee ze gebonden zijn, verbranden.
- De reactie van Nebukadnessar is opmerkelijk. Hij verbaast zich niet zo zeer over het feit dat de mannen niet verbranden, maar hij verbaast zich er wel over dat er vier mannen in het vuur blijken te zijn.
- Het feest neemt aan het eind een vreemde wending. Alle aandacht die gericht was op het Gouden Beeld, gaat naar de God van de Joodse mannen. Maar Nebukadnessar slaat zijn eigen beeld niet in stukken. Hij weigert zijn eigen godsdienst op te geven voor het evangelie van de Verlossing.

Introductie op de les

Kennen de kinderen de uitdrukking 'door de knieën gaan'. Wat betekent het letterlijk, en figuurlijk? Het heeft met grenzen te maken, wel of niet doen. Kan dat belangrijk zijn?

Afsluiting van de les

De vrienden van Daniël gaan niet door de knieën voor het beeld van de koning. Kunnen de kinderen situaties bedenken waarin ze ook voor een dilemma stonden, zoals bij de vrienden van Daniël? Zijn zij toen door de knieën gegaan?

HOOFDSTUK 8 - DAG 4 EER WIE EER TOEKOMT

Lesboek p. 34 t/m 37

Training

Op deze bladzijde staat een beknopte samenvatting van de Joodse spijswetten, zoals ze vandaag de dag nog steeds voor orthodoxe Joden gelden.

Waakzaamheid

Bespreek samen met de kinderen het beeld zoals het hier getekend is. Dit beeld is getekend naar de beschrijving van Daniël 2.

Ga eventueel ook dieper in op het begrip 'visioen'. Dit komt later bij de behandeling van het boek Openbaring uitgebreider aan de orde.

Vertrouwen

Het geheim van de drie vrienden is vertrouwen. Vertrouwen in de enige echte God. Wat betekent vertrouwen eigenlijk? Bespreek met de leerlingen wat het betekent wanneer je iemand vertrouwt. Het web op blz 37 kan helpen om de betekenis van het begrip vertrouwen helder te krijgen.

Tip: Het Louvre in Parijs heeft een uitgebreide verzameling kunst en materialen uit de tijd van de Babylonische ballingschap. Wellicht heeft de plaatselijke bibliotheek boeken met informatie en illustraties van voorwerpen uit die tijd.

Eer wie eer toekomt

De vragen op deze bladzijde helpen om dieper in te gaan op de vertellingen van die deze week zijn verteld.

Werkboek p. 16 & 17

Wie heeft dat gezegd?

Zoek de uitspraken bij de juiste personen. Stimuleer het gebruik van de Bijbel bij deze opdracht.

HOOFDSTUK 9 KONING VAN DE KONINGEN

- Dag 1 *Het machtige Babel*
Daniël 4
- Dag 2 *Babel ten onder*
Daniël 5
- Dag 3 *Gebed voor een open venster*
Daniël 6
- Dag 4 *Koning van de koningen*
Lesboek p. 38 t/m 41
Werkboek p. 18 & 19

Thema

God heeft een plan met deze wereld. We zijn onderweg naar een nieuwe aarde. Daar is het pas echt feest!

Algemene informatie

Drie koningen aan het hof van Babel, achter-eenvolgens Nebukadnessar, Belsassar en Darius, krijgen te maken met de Almachtige. We zien in deze drie vertellingen de hoogmoed en eigenwaan van deze vorsten van het machtige Babel.

Doelstellingen

Na afloop van dit hoofdstuk:

- zijn leerlingen zich ervan bewust dat God een plan heeft met de wereld en dat het opkomen en verdwijnen van rijken deel uitmaakt van Gods weg in de geschiedenis;
- weten de leerlingen dat Gods weg met deze wereld uiteindelijk uitkomt bij een nieuwe aarde;
- zijn leerlingen zich bewust dat God ook een plan heeft met hun leven;
- kunnen de leerlingen aangeven wat er mis was met de houding van de babelse vorsten;
- zijn leerlingen in staat verbanden te leggen en overeenkomsten te benoemen tussen de torenbouw in Babel (Genesis 11), het Babel uit de tijd van Daniël en het Babel dat in het boek Openbaring wordt genoemd;
- kunnen leerlingen aangeven hoe welvaarend de stad Babel was;
- realiseren leerlingen zich dat Daniël om zijn geloof in God in de leeuwenkuil werd gegooid en weten ze dat in heel de geschiedenis christenen vervolgd zijn om hun geloof;
- kennen leerlingen de ontstaansgeschiedenis en de betekenis van het ICHTHUS-symbool.

Liederen

- Psalm 2
- Psalm 37
- Liedboek voor de kerken, Gezang 21 : 2 - Vorsten zijn mensen uit
- E&R 84/Youth for Christ 137 - Wees standvastig
- Kinderopwekking 137 - Lied van de vis

Hulpmiddelen

Stickers en/of kettinkje met ICHTHUS-symbool

HOOFDSTUK 9 - DAG 1 HET MACHTIGE BABEL

Verteltekst

Daniël 4

Achtergrondinformatie

Babel: De hoofdstad van Babylonië. Babel was een zeer welvarende en machtige wereldstad. De wetenschap en de cultuur stonden op een hoog niveau. Recent nog zijn in Irak archeologische vondsten (restanten van tempels) gedaan waaruit blijkt dat het leven in Babel hoogontwikkeld was.

Babylonië: gebied beschrijven

Magiers, bezweerders, en Chaldeeën: het gaat hier om geleerde mensen, vaak bepaalde groepen priesters.

een grote boom in het midden van de aarde: een boom staat in de literatuur van die tijd voor de grote wereld en voor macht. Een levensboom suggereert het centrum van hemel en aarde. De boom staat in het midden van de aarde; alles draait dus eigenlijk om die boom.

De levensboom doet ook denken aan de levensboom in het paradijs en het geboomte des levens dat in het boek Openbaringen genoemd wordt.

De boom staat hier voor Nebukadnessar zelf. Hij zal worden omgehouden, maar de stronk zal blijven staan. Herstel is mogelijk.

Zeven jaren: getallen hebben in de Bijbel vaak een symbolische betekenis. Zeven is het getal van de volheid.

'Ik prees de hoogste God': Nebukadnessar komt tot erkenning van de almachtige God. Hij erkent zijn hoogmoed. Toch is er geen reden om deze belijdenis als een bekering te zien.

Aandachtspunten

- De hoogmoed van Nebukadnessar. Nebukadnessar was een geniale vorst. Een ontwerper van tempels, paleizen en vesting werken. Hij wist dat ook van zichzelf. Hoogmoed en eigenwaan zijn ook eigenschappen die bij hem horen. Wanneer hij op zijn dakterras wandelt en zijn rijk overziet, zegt hij: "Is Babel niet indrukwekkend, de koningsstad die ik door mijn grote macht gebouwd heb tot eer van mijn majesteit?"
- Vertel iets over het welvarende Babel. De mensen kenden voorspoed en welvaart. De wetenschap en de kunsten stonden op een hoog niveau.
- Laat het probleem van Babel zien: onrecht en geen oog hebben voor de armen.
- Leg de symbolische betekenis van de (levens)boom uit
- De intelligente Nebukadnessar wordt precies daar getroffen waar hij zo geniaal lijkt te zijn: in zijn verstand.

Introductie op de les

Ben je ergens heel goed in? Muziek of een sport? Vertel je het dan ook aan iedereen die het maar horen wil hoe ongelofelijk goed je bent?

Afsluiting van de les

Wat was nu eigenlijk het grote probleem in Babel? En wat was de grote fout van Nebukadnessar?

HOOFDSTUK 9 - DAG 2

BABEL TEN ONDER

Verteltekst

Daniël 5

Achtergrondinformatie

Gouden en zilveren bekers uit de tempel: bij de verovering van Jeruzalem zijn de tempelschatten en het tempelgerei buit gemaakt. De koning laat het tempelgerei komen, om zijn macht te demonstreren.

Mene, mene, tekel ufarsin: God Zelf grijpt in op het moment dat de koning zijn spot naar een hoogtepunt voert door de bekers van de tempel te laten komen.

Aandachtspunten

- Terwijl de Meden en Perzen op het punt staan Babel in te nemen, viert de koning feest.
- Belsassar is een zoon van Nebukadnessar en gaat blijkbaar in het spoor van zijn vader. Laat ook hier weer de hoogmoed en spot van de koning zien, bijvoorbeeld door het tempelgerei te laten komen;
- De enorme schrik en paniek in de feestzaal. God Zelf grijpt in op het moment dat de koning zijn spot naar een hoogtepunt voert door de bekers van de tempel te laten komen.
- Diezelfde nacht wordt er een einde aan het koningschap en aan het leven van Belsassar gemaakt.
- Herinner aan de droom van Nebukadnessar over het beeld. Verschillende rijken zullen elkaar opvolgen. Hier zien we dus dat het tijdperk van de Meden en Perzen aanbreekt.

Introductie op de les

De vijand komt eraan. Ontsnappen is onmogelijk. Elk moment kan de stad worden veroverd.

Wat zou jij op zo'n moment doen?

Afsluiting van de les

Daniël en zijn vrienden zijn in een vreemd land. En er gebeurt van alles.

De ene koning volgt de ander op. Het ene rijk verdwijnt, het andere rijk komt op. En men spot en lacht om God. Dit gedeelte uit de Bijbel laat zien dat het toch uiteindelijk de Here God is die Koning is. Koning van de koningen. Ook al lijkt het op het moment zelf misschien of God afwezig is en aardse koningen de loop van de geschiedenis bepalen. Uit dit gedeelte weten we dat God verder gaat met zijn plan.

HOOFDSTUK 9 - DAG 3 GEBED VOOR EEN OPEN VENSTER

Verteltekst

Daniël 6

Achtergrondinformatie

Satrapen: stadhouders

Buitengewone begaafdheid Daniël: Daniël was een intelligent, plichtsgetrouw en integer man. Dit was de koning ook opgevallen en hij overwoog daarom om Daniël over het gehele rijk aan te stellen. Dit leidt tot jaloezie bij zijn collega's, die nu een list bedenken om hem uit de weg te ruimen.

Open vensters: Daniël had een maand in het geheim kunnen bidden, maar hij is niet bereid tot een compromis; Daniël bidt in de richting van Jeruzalem, in de richting van de tempel;

Leeuwenkuil: oosterse koningen hielden er als teken van hun macht vaak grote parken met wilde dieren op na. Om leeuwen en andere verscheurende dieren te gebruiken bij terechtstellingen, past bij de oosterse wijze van straffen. We weten ook van de eerste christenen die in arena's voor de wilde dieren werden gooid.

Verzoek: men mag alleen een verzoek tot de koning richten en verder tot niemand. Kennelijk voelt de koning zich gevlucht met dit voorstel en gaat hij gemakkelijk akkoord.

Wet van Meden en Perzen: een wet die niet herroepen kan worden.

Aandachtspunten

- Besteed in de vertelling aandacht aan de houding van de collega's van Daniël, de houding van Daniël, de rol van de koning en de trouw van de Here God.
- De houding van Daniël: hij valt op omdat hij zijn werk goed doet en eerlijk is.
- Het bidden voor een open venster kan gezien worden als een openlijke geloofsbelijdenis. Hoewel Daniël al 65 jaar in ballingschap in Babel is, is hij Jeruzalem en de tempel in Jeruzalem niet vergeten. Daniël wist wat ervan zou kunnen gebeuren wanneer hij door ging met bidden.
De jaloezie van de collega's van Daniël, met als gevolg dat ze een vies politiek spel spelen.
- De koning voelt zich kennelijk gevlucht dat straks niemand meer iets aan een ander mag vragen dan alleen aan hem (de eigenwaan en hoogmoed zoals we die ook bij Nebukadnessar en Belsassar zagen).
- Leg uit dat er ook nu nog de uitdrukking 'een wet van Meden en Perzen' is en wat de betekenis ervan is.

- De Here heeft Daniël nog nodig in Zijn plan; door middel van Daniël wil Hij nog een aantal visioenen bekendmaken. Daarom mag Daniël nu nog niet in de hemel komen en sluit God de mulen van de leeuwen.

Introductie op de les

In Nederland zijn asielzoekers die uit hun land gevlucht zijn vanwege hun levensovertuiging of geloof. Ze hadden een mening of geloof dat van hun regering niet mocht en daarom lopen ze in hun eigen land gevaar. Vandaag horen we over iemand die ook om zijn geloof vervolgd werd.

Afsluiting van de les

Soms vluchten mensen naar Nederland omdat ze vanwege hun geloof gevaar lopen. Ook zijn er christenen in andere landen die het moeilijk hebben omdat ze in God geloven. Hoe kan het eigenlijk dat deze mensen -net als Daniël- de moed opbrengen, voor God te blijven kiezen?

HOOFDSTUK 9 - DAG 4 KONING VAN DE KONINGEN

Lesboek p. 38 t/m 41

Het machtige Babel

Op deze bladzijde wordt een verband gemaakt tussen het Babel uit de tijd van Daniël, de torenbouw van Babel, en het Babylon dat in het boek Openbaringen wordt genoemd. De grote overeenkomst zit in de houding van de mensen: het streven naar macht en het doen van onrecht. Leg een link naar onze tijd. Ook nu is er sprake van een babelcultuur. Bespreek met de leerlingen waar je dat aan kunt zien.

Babel ten onder

God heeft een plan met deze wereld. Hij werkt toe naar de nieuwe aarde.

Gebed voor een open venster

In Hebrreeën 11 wordt beschreven dat christenen op afschuwelijke wijze vervolgd worden. Ook vandaag gebeurt dat. Wat weten de leerlingen daarvan? Eventueel kunt u fragmenten voorlezen uit het boek: *Zij mochten de hemel niet zien*. Maar u kunt ook iets vertellen over de positie van christenen in Noord Afrika of China. Denk ook in uw gebed aan deze mensen.

Koning van de koningen

Daniël kiest niet de gemakkelijkste weg. Aanpassing aan de mensen om hem heen was veel gemakkelijker geweest. Toch doet hij dat niet. De vraag in het kader onderaan de bladzijde is een hulpmiddel om met leerlingen door te praten over hoe vatbaar ze zijn voor hun omgeving.

Werkboek p. 18 & 19

De rechter bladzijde geeft een uitleg over het ontstaan en de betekenis van het ICHTHUS-symbool.

HOOFDSTUK 10 STRALENDE STERREN

- Dag 1 *Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst?*
Daniël 7
- Dag 2 *Moord voorspeld*
Daniël 9
- Dag 3 *De eindtijd*
Daniël 10, 11 en 12
- Dag 4 *Stralende sterren*
Lesboek p. 42 t/m 45
Werkboek p. 20 & 21

Thema

Kinderen van God mogen stralen als sterren, ook wanneer er moeilijke tijden komen.

Algemene informatie

De drie vertellingen van deze week zijn niet eenvoudig en zullen heel wat voorbereiding van de leerkracht vragen. Daniël krijgt in zijn dromen of tijdens zijn gebeden een aantal visioenen waarin God iets laat zien over de tijden die komen gaan. Deze visioenen zijn niet altijd gemakkelijk te begrijpen, zeker niet voor kinderen. Omdat deze hoofdstukken uit de Bijbel ons iets willen leren over Gods weg in de wereldgeschiedenis en omdat ze bedoeld zijn om mensen te bemoedigen, willen we ze niet overslaan. Ondanks de dreiging die doorklinkt in de visioenen die deze week aan de leerlingen verteld worden, staat in Daniël 12 : 2 en 3 dat de kinderen van God in de eindtijd zullen stralen als de sterren.

Misschien wel het belangrijkste is de voorspelling van de moord op een gezalfde, waarmee we al snel aan de moord op Jezus moeten denken.

Doelstellingen

Na afloop van dit hoofdstuk:

- weten leerlingen dat de opkomst en teloorgang van verschillende wereldrijken door God al is voorspeld en -hoe moeilijk soms te begrijpen- past in Gods plan met de wereld;
- realiseren leerlingen zich dat God hen ook wil gebruiken in Zijn grote plan met de wereld;
- realiseren leerlingen zich dat zoals Daniël zijn leven lang dagelijks moest bidden voor hij antwoord kreeg, ook wij aanhoudend moeten zijn in ons bidden;
- realiseren leerlingen zich dat Daniël bad, gericht op Gods eer en Gods koninkrijk;
- weten de leerlingen dat in de Nieuwe tijd de kinderen van God mogen stralen, voor eeuwig en altijd.

Memoriseertekst

Iedereen die Mij zal erkennen bij de mensen, zal ook Ik erkennen bij Mijn Vader in de hemel. Maar wie Mij verloochent bij de mensen, zal ook Ik verloochenen bij Mijn Vader in de hemel.

Matteüs 10 : 32 & 33

Liederen

- Psalm 137 : 3
- Psalm 138 : 1 & 4
- Opwekking 355/E&R 349 - U die mij geschapen hebt
- Opwekking 375 - De Heer regeert
- Opwekking 124/E&R 144 - Ik bouw op U

HOOFDSTUK 10 - DAG 1 WIE DE JEUGD HEEFT, HEEFT DE TOEKOMST?

Verteltekst

Daniël 7

Achtergrondinformatie

Vier dieren: leeuw met adelaarsvleugels (1), beer met drie ribben tussen zijn tanden (2), panter met vier vogelvleugels op zijn rug en ook vier koppen (3), angstaanjagend, afschrikwekkend en geweldig sterk beest met grote ijzeren tanden, vratt alles op, wat overbleef vertrapt hij met zijn poten (4). De vier dieren symboliseren vier wereldmachten die elkaar opvolgen. De vier beesten worden afschrikwekkend beschreven. Het leven in die vier koninkrijken zal vaak moeilijk zijn. Vooral gelovigen zullen het volgens deze visioenen zwaar te verduren krijgen. Het vierde beest is het meest afschrikwekkend. Het vertrapt en verwoest alles.

Tien horens: 10 koningen. Drie oude horens uitgerukt, om plaats te maken voor een kleine nieuwe horen met ogen als mensen ogen een grootspraak. Een nieuwe koning zal drie koningen ten val brengen. Hij komt in opstand tegen de hoogste God en zal de heiligen van de allerhoogste God onderdrukken. Hij zal proberen hun feesten en hun wet te veranderen. Ze zijn aan hem overgeleverd. Het vierde beest wordt gedood en in het vuur gegooid vanwege de grootspraak van de ene horen.

Er komt iemand uit de hemel die eruit ziet als een mens. Hij kreeg alle macht, eer en koningschap. Zijn heerschappij was eeuwig.

Dan zal het hof plaats nemen en zijn macht ontnemen. Hij zal vernietigd worden. De heerschappij van alle koninkrijken zal gegeven worden aan het volk van de allerhoogste God.

Aandachtspunten

- Leg verband met het visioen van het beeld uit Daniël 2. Ook daar wordt iets duidelijk over de opeenvolging van koninkrijken en de weg die God wil gaan met de wereld.
- Laat leerlingen tijdens de vertellingen eventueel aantekeningen maken. Welke vier dieren komen in de vertelling voor? Wat stellen de vier dieren eigenlijk voor? etc.
- Vertel iets over de indruk die de visioenen op Daniël maken; eerst de indruk die het visioen met de vier dieren maakt (Daniël 7 : 15) en daarna de indruk die de uitleg op hem maakt (Daniël 7 : 28).
- De vier dieren zien er angstaanjagend uit; Vooral het vierde dier verplettert, vermaalt en vertrapt alles.
- De vier dieren staan voor vier koninkrijken.
- De kleine horens van het vierde beest zal in opstand komen tegen God en de volgelingen

van God zullen het in die tijd zeer moeilijk krijgen.

- Sluit positief af: de heerschappij en de grootheid van alle koninkrijken zal gegeven worden aan de volgelingen van God. Vanaf dan zal iedereen God eren.
- De visioenen zijn niet altijd goed te begrijpen. Maar laat naar voren komen dat er moeilijke tijden kunnen komen, maar dat God alles in de hand heeft. Het is Gods weg met de wereld. Uiteindelijk gaat het ernaar toe dat het koninkrijk van God komt.

Introductie op de les

Dromen zijn bedrog? Droom jij wel eens?

Afsluiting

De visioenen die Daniël ziet, zijn afschrikwekkend. Ze staan in de Bijbel om christenen te bemoedigen.

Wat is nu het mooie dat je moet onthouden?

HOOFDSTUK 10 - DAG 2 MOORD VOORSPELD

Verteltekst

Daniël 9

Achtergrondinformatie

Schuldbelijdenis: Daniël belijdt schuld tegenover God. Daniël leefde dicht bij de Here en ging op een eerlijke manier met andere mensen om. Toch zien we in dit gedeelte dat Daniel schuld belijdt (de schuld van het volk) alsof hijzelf de HEER ontrouw was geweest.

Vastend en rouwend: Daniël vast tijdens een periode van bidden. Vasten is vaak een gebaar van verootmoediging en een middel om zich extra op God te richten. We zien dat het vasten bij Daniël gepaard gaat met rouwen.

Jeruzalem: Daniël bidt om bevrijding van Jeruzalem, omdat Gods naam aan Jeruzalem is verbonden (Daniël 9 : 19). Het bidden van Daniël is gericht op God en Zijn koninkrijk. Daniël woont al bijna 70 jaar in Babel. Toch bidt hij nog steeds elke dag weer tot God.

Gabriël: terwijl Daniël nog bidt komt de engel Gabriël om hem helder inzicht te geven in wat komen gaat. Deze engel is dezelfde Gabriël die ook bij Zacharias en Maria de boodschap brengt. Zoals hij nu komt vertellen dat God Zijn volk in ballingschap niet is vergeten, zo komt hij straks ook bij Zacharias en Maria vertellen dat God Zijn volk niet is vergeten.

Zeventig weken: het is de vraag of de zeventig weken letterlijk genomen moeten worden of dat het om een bepaalde periode ging. De Bijbel zelf geeft ook aan dat we voorzichtig moeten zijn om vast te stellen hoe laat het is op Gods klok.

Herbouw Jeruzalem: de herbouw van Jeruzalem en de tempel worden hier voorspeld. Toch zal het geen gemakkelijke tijd zijn.

Gezalfde vorst: vs 26: er wordt een gezalfde vermoord, zonder dat iemand het voor hem opneemt. Hier wordt bedoeld op Christus die alleen de weg van lijden en kruisdood moest gaan.

Verderf over de stad en het heiligdom: verschillende verklaringen verwijzen bij de laatste verzen van hoofdstuk 9 naar de verwoesting van de tempel, in het jaar 70 na Chr.

Aandachtspunten

- Besteed aandacht aan het aanhoudende bidden van Daniël. Iedere dag weer, 70 jaar lang. Vestig er de aandacht op dat Daniël niet voor zichzelf aan het bidden was, maar dat hij in zijn bidden gericht is op het koninkrijk van God. Laat er overigens geen misverstand over ontstaan dat je alles wat je bezig houdt, bij God mag brengen.

- Daniël belijdt de schuld van het volk alsof hijzelf ontrouw was.
- De engel Gabriël die komt vertellen dat God Zijn volk niet vergeten is en die tegelijk een moord voorspelt.
- De gezalfde die vermoord zal worden is Jezus.

Introductie op de les

Luistert de Here wel altijd wanneer je bidt? Soms heb je om iets al wel honderd keer gebeden, en krijg je toch alsmaar geen antwoord. Vandaag gaat de vertelling over iemand die al bijna 70 jaar om iets gebeden heeft. En dan ineens komt er een engel. De engel heeft goed nieuws. Goed nieuws? Hij heeft het ook over een moord...

Afsluiting van de les

De engel Gabriël komt in het Nieuwe Testament ook bij Zacharias op bezoek en (vlak daarna) ook bij Maria. Weet jij nog wat hij daar kwam doen? Welke overeenkomst is er tussen de boodschap die aan Daniël gebracht wordt en de boodschap die Zacharias en Maria krijgen?

HOOFDSTUK 10 - DAG 3 DE EINDTIJD

Verteltekst

Daniël 10, 11, 12

Achtergrondinformatie

Drie weken rouw: Daniël is drie weken lang in rouw en in gebed. In Daniël 10 : 12 lezen we dat vanaf het begin de eerste dag van deze gebedsperiode, zijn gebed is verhoord. Daniël vroeg zich misschien al die tijd af of de HEER hem wel hoorde, maar hoewel hij dat nog niet wist, was de hemel al bezig met de verhooring van zijn gebed.

Een man gekleed in linnen: hoewel de beschrijving doet denken aan een verschijning van de Here Jezus, is het de vraag of we daar aan moeten denken. Waarschijnlijk betreft het hier een engel, die een boodschap van God komt brengen.

Waarheid (11:2): de engel vertelt Daniël hoe de geschiedenis gaat lopen. De wereldgeschiedenis is een aaneenschakeling van macht en geweld, maar wordt uiteindelijk niet door machthebbers bepaald. Het is de HEER die regeert! In al dit geweld kan ook het werk van de boze gezien worden die alles in het werk stelt om de komst van de Messias te blokkeren.

Koningen van het Zuiden en het Noorden: waarschijnlijk kunnen we het Zuiden en Noorden letterlijk nemen, maar dan gezien vanuit Israël. Met het Zuiden wordt dan Egypte bedoeld, met het Noorden wordt dan Syrië bedoeld. Hoewel het Noorden en Zuiden eerst vriendschap sluiten, ontstaat er later toch weer oorlog tussen hen.

Eindtijd: hoewel de visioenen laten zien hoe God toewerkt naar de komst van Zijn Zoon, mogen ook lijnen getrokken worden naar het einde van de wereldgeschiedenis.

Aandachtspunten

- De vertelling zal meer voorbereiding en studie vragen dan andere vertellingen. Het is ook verstandig om keuzes te maken uit de hoofdstukken. Niet alles zal verteld kunnen worden.
- Daniëls gebed (hfd 10) werd direct al verhoord, terwijl hij dat nog niet wist.
- De man in het linnen, de engel die inzicht komt geven in de eindtijd.
- De strijd tussen het Zuiden en het Noorden.
- Geef aan dat de wereldgeschiedenis een-tonig is, namelijk een aaneenschakeling van macht en geweld. Leer kinderen de strijd hierachter zien: de boze die de komst van de Messias wil blokkeren.

- Leg verband tussen de moederbelofte in Genesis 3 waar de Messias al beloofd wordt en de visioenen van Daniël waar de Gods weg naar de komst van de Messias in de vorm van een visioen zien.
- De moeilijke positie van Gods volk in de geschiedenis, maar ook de troostvolle woorden van in Daniël 12 : 2 en 3.

Introductie op de les

Wie heeft er wel eens heel lang ergens op moeten wachten? De komst van de Messias was al heel lang voorspeld. Maar de mensen moeten nog heel lang wachten; er moeten nog allerlei dingen gebeuren voordat Hij naar de aarde komt.

Ook nu wachten we. Christenen kijken uit naar de wederkomst van Christus. Soms kan het wachten zo lang duren dat je geneigd bent er maar niet meer aan te denken. Het wachten speelt dan niet zo'n grote rol meer in je leven.

Afsluiting van de les

Wachten is vaak moeilijk. Hoe kun je ervoor zorgen dat het toch een beetje leuk wordt? Wat doen mensen die 'in verwachting' zijn?

HOOFDSTUK 10 - DAG 4 STRALENDE STERREN

Lesboek p. 42 t/m 45

Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst?

Daniël ziet een afschrikwekkend visioen. De vier beesten die hij uit de zee ziet opkomen, hebben een angstaanjagende uitstraling. Aan de hand van de vertelling over Daniël 7 en de illustratie op deze bladzijde kan met leerlingen doorgepraat worden over hoe zij de toekomst zien. Herkennen zij iets van de dreiging die doorklinkt in de visioenen van Daniël en die in deze illustratie doorklinkt?

Moord voorspeld

Het bidden van Daniël is niet gericht op zijn eigen welzijn en genot, maar op de eer van God. Wat ook opvalt, is dat hij volhardt in zijn bidden. Al bijna 70 jaar bidt hij om hertstel van Jeruzalem en de tempel.

De vraag onderaan de bladzijde vestigt de aandacht van de leerlingen op het bidden van Daniël. Jeruzalem en de tempel zijn voor hem zo belangrijk omdat Gods naam daaraan verbonden is.

Verder kunt u doorpraten over de moord die voorspeld wordt in Daniël 9. Hebben de leerlingen door dat het hier om de Here Jezus gaat en dat deze moord onderdeel van Gods plan met de wereld is?

Stralende sterren

De titel van deze les is gekozen naar aanleiding van Daniël 12 : 3 waar staat dat de verlichten die velen tot gerechtigheid hebben gebracht zullen stralen als de sterren.

De vertellingen van deze week hebben iets angstaanjagends, maar tegelijk ook iets bemoedigends. Angstaanjagend omdat koninkrijken elkaar zullen opvolgen waarin veel onrecht gebeurt. Vooral kinderen van God zullen het moeilijk krijgen. Bemoedigend doordat de komst van de Here Jezus voorspeld wordt en doordat aangegeven wordt dat de heiligen uiteindelijk zullen stralen als de sterren.

Hoewel christenen in de huiskerken in China het moeilijk hebben, zien we het christenmeisje uit de leestekst stralen als een ster. In haar liefde voor haar HEER fantaseert ze wat ze allemaal zou doen wanneer ze de HEER in vrijheid zou kunnen dienen.

Hoe kijken de leerlingen hier tegenaan? Kunnen zij zich inleven in haar situatie en daarmee ook in haar fantasieën? Of vinden ze het eigenlijk maar overdreven zoals zij denkt?

Hoe kunnen christenen in het vrije, rijke westen stralen voor hun HEER?

Werkboek p. 20 & 21